

การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

สารนิพนธ์

ของ

นายภูมินทร์ เจือไทย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

พฤษภาคม 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

371.33๘๘
๓๖๘๗
๘.๓

การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

22 ก.ย. 2547

บทคัดย่อ
ของ
นายภูมินทร์ เจือไทย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา

พฤษภาคม 2547

๒ 251806 ๘.๓

ภูมินทร์ เจือไทย. (2547). การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิก
สหกรณ์. สารนิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ :
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญยฤทธิ์ คงคาเพชร

การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกสหกรณ์ สหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ที่มีคุณภาพด้านเนื้อหาและด้านสื่ออยู่ในระดับดีและมีประสิทธิภาพ 93.60/89.10

**THE DEVELOPMENT OF VIDEO PROGRAMS FOR TRAINING ON
ROLES AND RESPONSIBILITIES OF COOPERATIVE MEMBERS**

**AN ABSTRACT
BY
MR.PHUMIN JUATHAI**

**Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Technology
at Srinakharinwirot University
May 2004**

Phumin Juathai. (2004), *The Development of Video Programs of Training on Roles and Responsibilities of Cooperative Members*. Master Project, M.Ed. (Educational Technology). Bangkok : Graduate School , Srinakharinwirot University.
Advisor : Assist. Prof. Boonyarith Kongkapetch

The purposes of this study were to develop and find out the efficiency of a self-practice video tape programs of training on roles and responsibilities of cooperative members, to meet 85/85 criteria. The experimental group was 48 cooperative members, the CLT Savings & Credit Cooperative Ltd. by simple random. The tools used for research were a self-practice video tape programs of training on roles and responsibilities, an evaluation of study, a quality evaluation of a self-practice video tape of training for experts, The statistics applied for information analysis were mean and percentage.

The study result revealed that the quality of a self-practice video tape programs of training on roles and responsibilities of cooperative members was in a good level of communication developed by the researcher. The efficiency was 93.60/89.10 with the 85/85 criteria.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

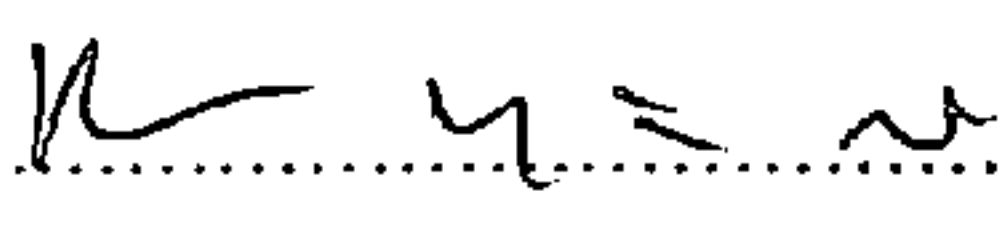

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญฤทธิ์ คงคาเพชร)

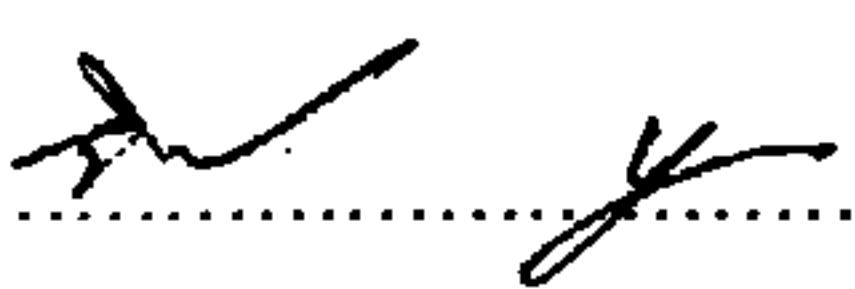
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร


(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต)

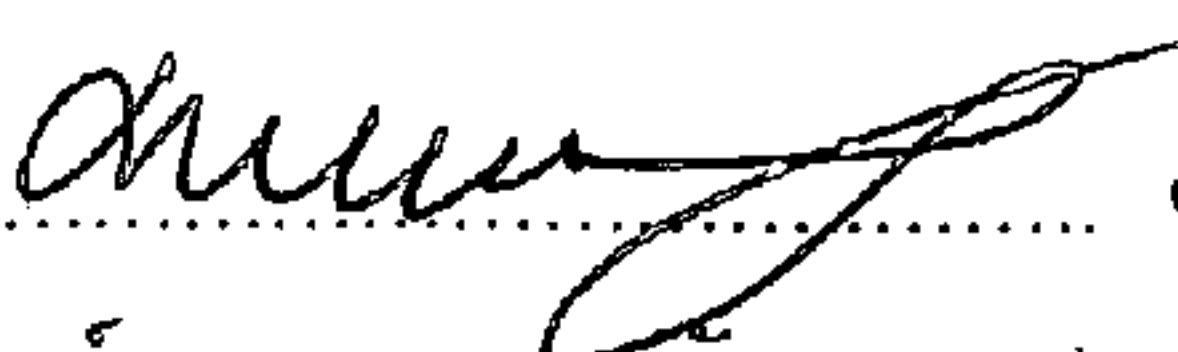
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญฤทธิ์ คงคาเพชร)

 กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม บุญส่ง)

 กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จิตรศุภกุล)

วันที่ 17 เดือน พฤษภาคม 2547

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษา ทั้งด้านแนวคิด ข้อเสนอแนะ รวมถึงการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญฤทธิ์ คงคาเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ค้นคว้ารู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณ ไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิราภรณ์ บุญส่ง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษม บุญส่ง ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่าสารนิพนธ์ ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษาทุกท่าน ที่ได้ให้วิชาความรู้แก่ผู้ศึกษาค้นคว้า

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกติณี โชติเสถียร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อลิศรา เจริญวานิช ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินคุณภาพเครื่องมือ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า รวมถึงขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์สุชิน ปลื้หะจินดา อาจารย์ภาควิชาสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คุณวิทย์ ประทักษ์ใจ และคุณสมรภูมิ ขวัญคุ้ม จากสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ที่กรุณาให้คำแนะนำตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า

ขอขอบคุณคณะกรรมการดำเนินการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด และสหกรณ์ต่างๆ ทุกแห่ง ที่ให้ความอนุเคราะห์ ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกอย่างดียิ่งในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อน ๆ น้องๆ จากสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย พี่ๆ เพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาคพิเศษ รุ่นที่ 11 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ช่วยอบรมสั่งสอนและชี้แนะแนวทางการศึกษา ตลอดจนสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้ผู้ศึกษาค้นคว้าด้วยดีตลอดมา

ภูมินทร์ เจือไทย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้	9
เอกสารเกี่ยวกับการฝึกอบรม	15
เอกสารเกี่ยวกับวิดิทัศน์ฝึกอบรม	20
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสหกรณ์	36
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	49
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	50
การดำเนินการทดลอง	52
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	53
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
ผลการประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญ	54
ผลการหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม	56
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	60
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	60

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ) ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	60
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	60
การดำเนินการทดลอง	61
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	62
อภิปรายผล	62
ข้อเสนอแนะ.....	63
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก	72
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	92

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 คุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	51
2 ผลการประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ.....	54
3 ผลการประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา.....	55
4 ผลการทดลองรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม จากการทดลองครั้งที่ 2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน	57
5 ประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม จากการทดลองครั้งที่ 3 กลุ่มตัว อย่าง จำนวน 30 คน.....	58

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมประเทศไทย ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศมากขึ้นเป็นลำดับ สังคมพัฒนาเข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรมและบริการ สภาพความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมและประชาชนคนยากจน ควรเสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจนก่อร่างสร้างตัวและพึ่งตนเองได้ ด้วยการนำหลักการแนวคิดกระบวนการสหกรณ์มาใช้ประโยชน์ โดยส่งเสริมให้คนยากจนรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สหกรณ์ เครือข่ายองค์การชุมชน และเครือข่ายสหกรณ์ที่เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เกิดการร่วมคิดร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหาร่วมกัน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙ : 54) ซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ : 13) เพื่อแก้ปัญหาและช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“...ควรที่จะมีการแพร่ขยายให้ใช้ระบบสหกรณ์ขึ้นทั่วประเทศ เนื่องจากวิธีการสหกรณ์นั้นเอง เป็นรากฐานที่ดีของระบอบประชาธิปไตย อย่างสำคัญ สอนให้คนรู้จักรับผิดชอบร่วมกัน ให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปบริหารสหกรณ์ ตลอดจนให้รู้ถึงคุณค่าของประโยชน์ อันจะได้ร่วมกันเป็นส่วนรวม...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์ทั่วประเทศ เมื่อครั้งเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖) จึงควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสหกรณ์และทำให้สหกรณ์มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

การที่จะให้บรรดาสมาชิกสหกรณ์เข้าร่วมมือและควบคุมกิจการของสหกรณ์อย่างรอบรู้ และให้ประชาชนเข้าใจเรื่องการสหกรณ์นั้น ย่อมจะต้องให้บุคคลเหล่านี้ได้มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในหลักและวิธีการ ตลอดจนคุณประโยชน์ของสหกรณ์ ซึ่งตนเข้าเกี่ยวข้องต่อไป ฉะนั้น การเผยแพร่การสหกรณ์แก่สมาชิกสหกรณ์และประชาชนทั่วไปจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (วินัย อาจคงหาญ, และคณะ 2532 : 15) การให้การศึกษาอบรม (Membership Education) แก่สมาชิกเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนางานสหกรณ์ สหกรณ์จะก้าวหน้าหรือถอยหลัง ย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานการศึกษาของสมาชิกเป็นสำคัญ เพราะมีหลักฐานปรากฏในประเทศด้อยพัฒนาหลายประเทศว่า แม้รัฐบาลจะได้พยายามส่งเสริมและให้การสนับสนุนสหกรณ์อย่างเต็มที่

แล้วก็ตามแต่สภรณ์ยังล้มเหลวและล่าช้า หรือไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร จะเป็นอยู่นั้นเองทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกด้อยการศึกษา (การิม ยูซูฟี, 2536 : 132)

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.๒๕๕๒ : 10-11)

ในการจัดการศึกษา นอกจากจะใช้วิธีการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลที่มีความเหมาะสมแล้ว สื่อการเรียนการสอนยังเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถใช้ในการพัฒนาการศึกษาได้ ในบรรดาสื่อและเครื่องมือใหม่ ๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นโทรทัศน์การศึกษาเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมเพราะสามารถให้ความรู้ได้ทุกรูปแบบ ตั้งแต่ความรู้ที่ง่าย ๆ ไปหากระบวนการที่ซับซ้อนได้และใช้กับผู้เรียนได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม อุดมศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียน (วสันต์ อดิศักดิ์. 2526 : 5) มีการนำมาใช้กันทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ด้วยความคิดที่ว่าโทรทัศน์มีทั้งภาพและเสียง มีประสิทธิภาพในเชิงสอนเป็นพิเศษ (สุโขทัยธรรมมาธิราช. 2534 : 324) ทั้งนี้เนื่องจากโทรทัศน์มีเครื่องมือ (Equipment) และเทคนิค (Technique) ในการสร้างภาพได้อย่างกว้างขวาง (Klien and Hockley. 1972 : 17) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เข้าใจและรวดเร็วขึ้น สามารถเข้าใจในบทเรียนได้ง่ายกว่าสื่ออื่น ๆ (วิจิตร ภักดีรัตน์. 2537 : 284) และยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือเรื่องราวที่อยู่ไกล ๆ มาให้ชมได้ (กิดานันท์ มลิทอง. 2536 : 147) และโทรทัศน์ยังใช้เป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ เพราะโทรทัศน์รวบรวมสื่อต่าง ๆ ไว้ในลักษณะของสื่อประสมทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยุ ภาพยนตร์ สไลด์ फिल्म สตรีป รูปภาพ นิทรรศการ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่และอื่นๆ เพื่อนำเสนอไปถึงผู้ชม (ลัดดา สุขปรีดี. 2523 : 104)

สื่อการเรียนการสอนเกือบทุกชนิดจะไม่มีคุณสมบัติในตัวของตัวเอง โดยเฉพาะตัวของสื่อการสอนไม่อาจที่จะทำให้เกิดภาวะทางการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ถ้าสื่อการสอนได้รับการเลือกสรรอย่างชาญฉลาด มีการประเมินค่าอย่างเหมาะสม และถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วสื่อการเรียนการสอนนั้น จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีคุณสมบัติที่สามารถให้ทั้งภาพและเสียงพร้อมๆ กัน ทำให้สามารถดึงดูดและสร้างความสนใจในการฝึกอบรมได้ โดยเฉพาะในรูปแบบสารคดี (มนต์ชัย นินนาทนนท์. 2526 : 701) ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ง่ายและลึกซึ้งสามารถจดจำบทเรียนได้นาน จากการศึกษาค้นคว้ายังพบว่า โทรทัศน์เพื่อการศึกษาสามารถรวมเอาสื่อต่างๆ เข้ามาไว้ได้ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นหนังสือ สไลด์ ภาพยนตร์ ซึ่งเป็นสื่อการสอนที่สามารถจะสอนได้ดีเทียบเท่าการสอนของครู ซึ่งสามารถให้ความรู้ได้ในทุกระดับ ทั้งการเรียน

การสอน และการฝึกอบรม ดังนั้นสำหรับสื่อโทรทัศน์เมื่อพิจารณาแล้วจึงมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการเรียนการสอน ในสถานศึกษาใช้ประกอบการฝึกอบรม

การให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิกสหกรณ์ในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของการฝึกอบรม ซึ่งสมาชิกสหกรณ์โดยภาพรวมในประเทศไทยมีสมาชิกสหกรณ์มากกว่า 8 ล้านครัวเรือน การให้ความรู้ในรูปแบบการฝึกอบรมอาจไม่ทั่วถึง สมาชิกไม่มีความรู้ในหลักการวิธีการสหกรณ์ เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์โดยไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำให้เป็นจุดด้อยในการจะพัฒนาสหกรณ์ให้เจริญก้าวหน้า การใช้สื่อการสอนเป็นวิธีหนึ่งที่จะเผยแพร่ความรู้ทางด้านสหกรณ์ได้มากขึ้น ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาสหกรณ์น่าจะเป็นการสร้างจิตสำนึกตามทฤษฎีประชาสังคม และพัฒนาจากล่างขึ้นบน โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง (วัลลภ ลำพาย. 2540 : 137)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าความรู้ทางด้านสหกรณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งที่สมาชิกสหกรณ์จะสามารถนำหลักและวิธีการทางสหกรณ์ นำไปใช้ได้ถูกต้อง และสามารถนำไปพัฒนาสหกรณ์ของตนเอง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าถ้าสามารถผลิตรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ให้มีคุณภาพ ก็น่าจะช่วยแก้ปัญหาในการให้ความรู้แก่สมาชิกสหกรณ์ ทำให้สมาชิกสหกรณ์ได้เกิดการเรียนรู้ และเข้าใจในระบบของสหกรณ์ได้ดียิ่งขึ้น นำไปสู่การบริหารงานสหกรณ์ ที่สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส ธุรกิจของสหกรณ์ก็เจริญก้าวหน้า ช่วยให้เศรษฐกิจไทยเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์
2. เป็นแนวทางในการพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมในเนื้อหาอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในครั้งนี้ คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 107 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2547 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 48 คน และแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน

การทดลองครั้งที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

การทดลองครั้งที่ 3 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3. เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาเป็นเนื้อหาจาก การฝึกอบรมเรื่องบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์มี 4 เรื่อง ต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร

เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์

เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์

เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม หมายถึง รายการวิดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นเป็นรูปแบบสารคดี โดยบันทึกในระบบ S-VHS เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

2. การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม หมายถึง การสร้างรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยการนำรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและเทคโนโลยีการศึกษา ประเมินคุณภาพ และนำมาปรับปรุงแก้ไข จนรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

3. ประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม หมายถึง ผลการเรียนรู้จากรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 85/85

85 ตัวแรก เป็นคะแนนที่ได้จากการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนจากรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 85

85 ตัวหลัง เป็นคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนจากรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 85

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาและหาประสิทธิภาพการพัฒนารายการวิถีทัศนฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆดังต่อไปนี้

1. เอกสารเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
3. เอกสารเกี่ยวกับการฝึกอบรม
4. เอกสารเกี่ยวกับวิถีทัศนฝึกอบรม
5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษายังคงเป็นเรื่องที่มีความเข้าใจไม่ตรงกันอยู่บ้างในบางกรณี ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันจึงแยกกล่าวรายละเอียดเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ความหมายของการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Educational Research and Development เรียกอ่อ ๆ ว่า R&D เป็นการพัฒนาการศึกษานบนพื้นฐานของการวิจัย โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นวิธีการที่ใช้พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตผลทางการศึกษา (Educational products) ซึ่งรวมทั้งวัสดุภัณฑ์ทางการศึกษา วิธีการและกระบวนการทางการศึกษา

2. การวิจัยการศึกษากับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา

ความแตกต่างระหว่างการวิจัยการศึกษากับการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาพิจารณาได้ 2 ประการ ประการแรกคือ เป้าประสงค์ของการวิจัย ประการที่สองคือ การนำผลการวิจัยไปใช้

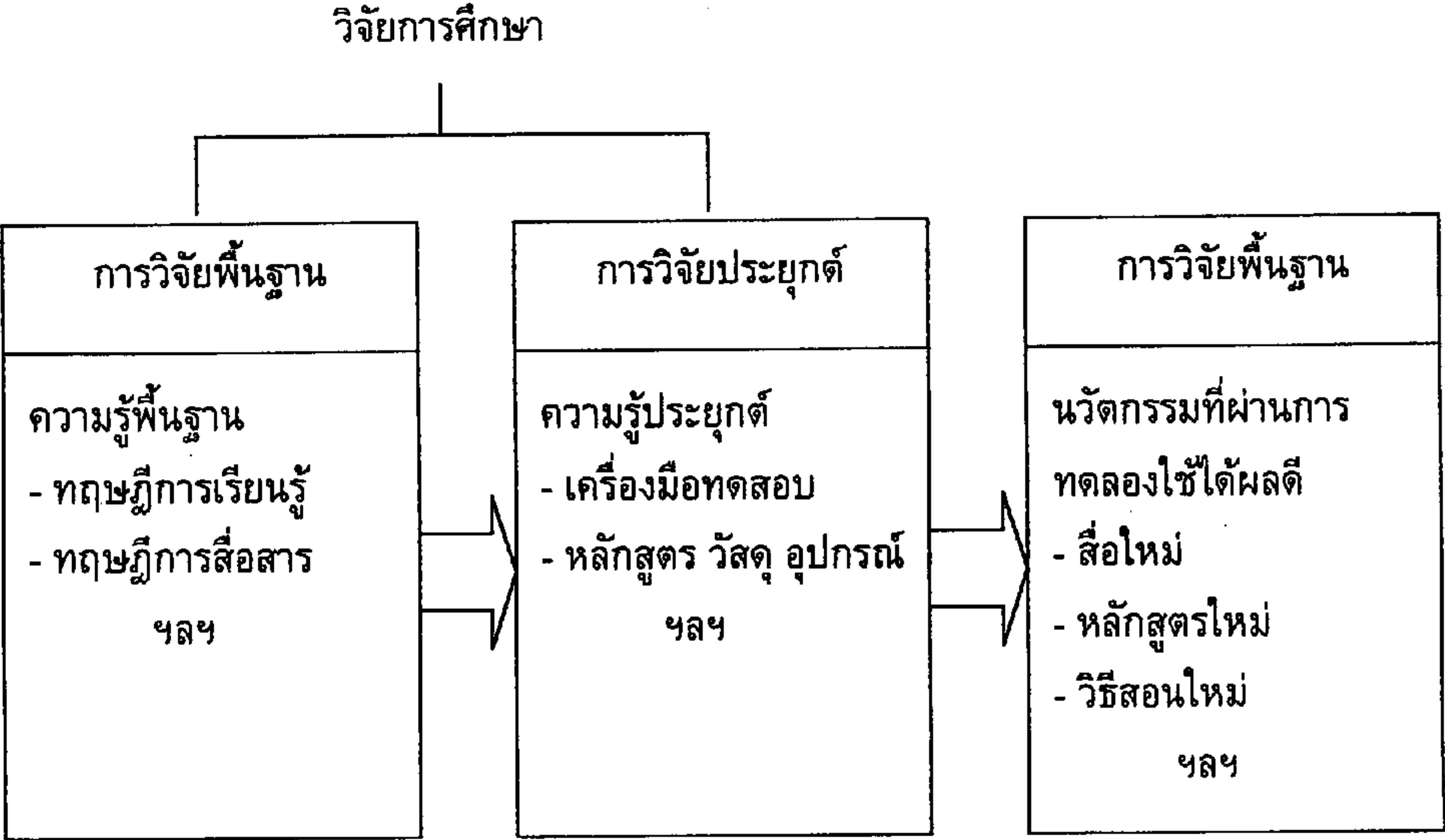
ประการที่ 1 ความแตกต่างในเรื่องเป้าประสงค์

เนื่องจากการวิจัยทางการศึกษามีจุดประสงค์ เพื่อค้นหาความรู้ใหม่โดยการวิจัยพื้นฐานหรือไม่ก็เพื่อตอบคำถามเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาในทางปฏิบัติโดยการวิจัยประยุกต์ ส่วนการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา มุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา

ประการที่ 2 ความแตกต่างในเรื่องการนำผลวิจัยไปใช้

การวิจัยทางการศึกษาส่วนมากไม่ได้นำไปใช้จริงเนื่องจากขาดการตรวจสอบหรือทดสอบอย่างจริงจัง ข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยมักจะเป็นเพียงความมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น อีกประการหนึ่งสถานการณ์ที่ใช้ศึกษามีความแตกต่างไปจากชั้นเรียนปกติมากทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อการปฏิบัติในสถานการณ์จริง นักการศึกษาและนักวิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ค้นหาวิธีการที่จะเชื่อมช่องว่างระหว่างการวิจัยและการปฏิบัติทำให้นวัตกรรมนี้ได้เป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการวิจัย เนื่องจากเอาข้อค้นพบของการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์มาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างผลิตภัณฑ์ทางการศึกษาที่ผ่านการทดสอบว่าพร้อมที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในโรงเรียนทั่วไป

อย่างไรก็ตามการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษามีได้สร้างขึ้นเพื่อทดแทนการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์วิธีการวิจัยทั้งสามวิธี คือการวิจัยพื้นฐาน การวิจัยประยุกต์และการวิจัยและพัฒนาต่างก็ทำการวิจัยเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาทั้งสิ้น เพียงแต่การวิจัยและพัฒนาเพิ่มความเป็นไปได้ที่จะนำผลการวิจัยทางการศึกษาให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ดังความสัมพันธภาพ (พุทธธี ศิริบรรณพิทักษ์ : 2531)



ขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา

ขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มี 10 ขั้นตอน (Borg & Gall. : 1989 : 784-785)

ขั้นที่ 1 กำหนดผลิตผลทางการศึกษาที่จะทำการพัฒนา

ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนที่จำเป็นที่สุด คือ ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าผลิตผลทางการศึกษาที่จะวิจัยและพัฒนาคืออะไร โดยต้องกำหนดลักษณะทั่วไป รายละเอียดของการใช้ วัตถุประสงค์ของการใช้เกณฑ์ในการเลือกกำหนดผลิตผลทางการศึกษาที่จะวิจัยและพัฒนา มี 4 ข้อ คือ

1. ตรงกับความต้องการอันจำเป็นหรือไม่
2. ความก้าวหน้าทางวิชาการมีพอเพียงในการจะพัฒนาผลิตผลที่กำหนดหรือไม่
3. บุคลากรที่มีอยู่มีทักษะความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการวิจัยและพัฒนา

นั้นหรือไม่

4. ผลิตผลนั้นจะพัฒนาขึ้นในเวลาอันสมควรหรือไม่

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เป็นการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัย การสังเกตภาคสนามซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ผลิตผลการศึกษาที่กำหนด ถ้ามีความจำเป็นผู้ทำการวิจัยและพัฒนาอาจต้องทำการวิจัยขนาดเล็กเพื่อหาคำตอบซึ่งงานวิจัยและทฤษฎีที่มีอยู่ไม่สามารถตอบได้ก่อนที่จะทำการวิจัยและพัฒนาต่อไป

ขั้นที่ 3 วางแผนการวิจัยและพัฒนา

ประกอบซึ่งด้วย

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการใช้ผลิตผล
2. ประมาณการค่าใช้จ่าย กำลังคน และระยะเวลาที่ต้องการใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้
3. พิจารณาผลสืบเนื่องจากผลิตผล

ขั้นที่ 4 พัฒนารูปแบบขั้นตอนของผลิตผล

ขั้นนี้เป็นการออกแบบและจัดทำผลิตผลการศึกษาตามที่วางไว้ เช่น ถ้าเป็นชุดฝึกอบรมต้องออกแบบชุดฝึกอบรม เตรียมเนื้อหาหลักสูตร เอกสารคู่มือประกอบการฝึกอบรม ตารางในการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ และเครื่องมือประเมินผล

ขั้นที่ 5 ทดลองหรือทดสอบผลิตผลครั้งที่ 1

นำผลิตผลที่ออกแบบและจัดเตรียมไว้ในขั้นตอนที่ 4 ไปทดลองใช้เพื่อทดสอบคุณภาพขั้นต้นของผลิตผลในโรงเรียนจำนวน 1-3 โรงเรียน ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเล็ก ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงผลิตผลครั้งที่ 1

นำข้อมูลและผลจากการทดลองใช้จากขั้นที่ 5 มาพิจารณาปรับปรุง

ขั้นที่ 7 ทดลองหรือทดสอบผลิตผลครั้งที่ 2

ขั้นนี้นำผลิตผลที่ปรับปรุงไปทดลองเพื่อทดสอบคุณภาพผลิตผลตามวัตถุประสงค์ในโรงเรียนจำนวน 5-15 โรงเรียน ประเมินผลเชิงประมาณในลักษณะ Pre-test กับ Post-test นำผลไปเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการใช้ผลิตผล อาจมีกลุ่มควบคุมกลุ่มทดลอง ถ้าจำเป็น

ขั้นที่ 8 ปรับปรุงผลิตผลครั้งที่ 2

นำข้อมูลและผลการทดลองจากขั้นที่ 7 มาพิจารณาปรับปรุงเป็นครั้งที่ 2

ขั้นที่ 9 ทดลองหรือทดสอบผลิตผลครั้งที่ 3

ขั้นนี้นำผลิตผลที่ปรับปรุงไปทดลองเพื่อทดสอบคุณภาพการใช้งานของผลิตผลโดยผู้ใช้งานตามลำพังในโรงเรียนจำนวน 10 – 30 โรงเรียน ประเมินผลโดยใช้แบบสอบถาม การสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วรวมข้อมูลมาวิเคราะห์

ขั้นที่ 10 ปรับปรุงผลิตผลครั้งที่ 3 (ครั้งสุดท้าย)

นำข้อมูลจากการทดลองขั้นที่ 9 มาพิจารณาปรับปรุงเพื่อผลิตและเผยแพร่ต่อไป

สรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษาเป็นรูปแบบการวิจัยที่ทำให้การวิจัยการศึกษาทั้งการวิจัยพื้นฐาน และการวิจัยประยุกต์ ได้รับการนำไปใช้ในการปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น เพราะการวิจัยและพัฒนาการศึกษาเน้นการพัฒนาผลิตผลทางการศึกษาที่ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง

งานวิจัยเกี่ยวข้องกับการวิจัยและการพัฒนาทางการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาการวิจัยที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน จะเป็นการวิจัยและพัฒนาสื่อให้ได้ประสิทธิภาพเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้ได้แนวทางการศึกษาใหม่ๆ มีผู้ทำการวิจัยและพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้

เมธี เจริญสุข (2538 : 56) ได้ศึกษาและพัฒนาเพื่อเปรียบเทียบรายการวิดีโอที่ผลิตขึ้นโดยใช้กล้องถ่ายวิดีโอเพียงตัวเดียวถ่ายภาพอย่างต่อเนื่องกับการสอนตามปกติ พบว่าคุณภาพของรายการวิดีโออยู่ระดับปานกลางและการเรียนจากรายการวิดีโอทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ไพโรจน์ วรกระมล (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาวิดีโอทัศน์การสอน เรื่องการฝึกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า รายการวิดีโอที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 91.06/93.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 90/90 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการเรียนจากรายการวิดีโอทัศน์การสอน เรื่อง การฝึกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษา มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจริง

อนัญญา ประสงค์พร (2540 : 48) ได้ทำการพัฒนารายการวิทัศน์การสอน เรื่องพืช และการผสมพันธุ์ของพืชดอก ผลการศึกษาพบว่า รายการวิทัศน์การสอน เรื่องพืชและการผสมพันธุ์ของพืชดอกสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ดังนี้

1. รายการวิทัศน์การสอน เรื่อง พืชมีประสิทธิภาพ 95/93
2. รายการวิทัศน์การสอน เรื่อง การผสมพันธุ์พืชดอกมีประสิทธิภาพ 92/91

ภูษิต อานมณี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนารายการวิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโดยการทดสอบและหาประสิทธิภาพของรายการวิทัศน์ด้วยเกณฑ์ที่กำหนด คือ 90/90 และการหาผลการเรียนรู้โดยการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. รายการวิทัศน์มีประสิทธิภาพเป็น 95.85/91.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด
2. ผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาสกร บัณฑิตวงศ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนารายการวิทัศน์เรียนด้วยตนเอง เรื่อง การใช้งานวิทยุสื่อสารระบบความถี่ร่วม สำหรับอบรมผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบินและนักบิน ของบริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า รายการวิทัศน์ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 91.00/90.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 90/90 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า รายการวิทัศน์สามารถบันทึกเนื้อหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจน และช่วยให้ผู้เรียนรับรู้ได้ทั้งภาพและเสียง สามารถสร้างความสนใจทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และเมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาบทเรียนก็สามารถทบทวนใหม่ได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับกรอบแบบและพัฒนาระบบการผลิตรายการวิทัศน์เพื่อการศึกษาที่ดีด้วย ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารายการวิทัศน์สำหรับฝึกอบรมเรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

ความหมายและขั้นตอนในกระบวนการเรียนรู้ ในการอธิบายถึงกระบวนการต่างๆ ในการเรียนรู้นั้น มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้อธิบายไว้มากมาย ซึ่งอาจคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันไป ดังนี้

ครอนบาช (Cronbach. 1963 : 68-70) ได้กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนรู้ของคนมีขั้นตอนดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย (Goal) หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนควรจะได้รับจากการเรียน
2. ความพร้อม (Readiness) หมายถึง ระดับวุฒิภาวะและความสามารถในการเรียน
3. สถานการณ์ (Situation) หมายถึง ตัวครู บทเรียน วิธีสอน สื่อการสอน กิจกรรมการเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมอื่นๆ
4. การแปลความหมาย (Interpretation) หมายถึง พิจารณา และตีความหมายในสถานการณ์ที่รับรู้มา
5. การตอบสนอง (Response) หมายถึง ลงมือแสดงพฤติกรรมต่อสถานการณ์ที่ได้รับรู้มา
6. ผลที่ตามมา (Consequence) หมายถึง ผลที่เกิดจากการตอบสนองว่าสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือไม่ ถ้าสอดคล้องถือว่ามี การเรียนรู้เกิดขึ้น แต่ถ้าไม่สอดคล้องแสดงว่ายังไม่มี การเรียนรู้เกิดขึ้น
7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thewarting) หมายถึง การพบกับความผิดหวังจึงต้องไปตั้งต้นในขั้นที่หนึ่งใหม่

บรูเนอร์ (เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. 2530 : 83 ; อ้างอิงมาจาก Bruner. 1966) ได้ อธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลไว้ว่าประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ (Acquisition) เป็นขั้นตอนการรับความรู้ใหม่ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้
2. การแปลงรูปของความรู้ (Transformation) เป็นขั้นของการแปลงรูปความรู้ที่ได้รับมา ให้สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมหรือเหตุการณ์ปัจจุบัน
3. การประเมินผล (Evaluation) เป็นขั้นตอนของการประเมินผลว่าสิ่งที่ได้รับมาเป็น ความรู้ใหม่เมื่อผ่านขั้นการแปลงความรู้แล้วที่ดีหรือไม่หรือทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าเพียง ใด

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2530 : 81-86, 121) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า “การ เรียนรู้คือ การเปลี่ยนแปลงตามพฤติกรรมเนื่องจากประสบการณ์ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มนุษย์จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ การเรียนรู้จะเกิดขึ้น ในตัวบุคคลได้และมีปริมาณมากน้อยหรือมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น นักจิตวิทยากล่าวว่ามีขึ้นอยู่ กับองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือแรงจูงใจ (Motivation) กระบวนการสอน (Teaching Procedure) และกระบวนการเรียน (Learning Procedure) องค์ประกอบในการเรียนรู้ และ ลำดับขั้นของพฤติกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก”

สรวงศ์ ไคว้ตระกูล (2533 : 135) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ว่า หมายถึง การ เปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจาก ประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือ จากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน งานที่สำคัญของครู คือ ช่วย

นักเรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้หรือมีความรู้ทักษะตามที่หลักสูตรวางไว้ ครูมีหน้าที่จัดประสบการณ์ในห้องเรียนเพื่อช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบทเรียน ฉะนั้นความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นรากฐานของการสอนที่มีประสิทธิภาพ

วิกอร์ ดัณฑุทโธโม (2536 : 111) ได้กำหนดความหมายของการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และวัฒนธรรม ผลเกิดจากปฏิสัมพันธ์อันต่อเนื่องนี้มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้อาจจำแนกออกได้เป็นพฤติกรรมทางบวก (ดี) และพฤติกรรมทางลบ (ไม่ดี)

จากความหมายต่างๆ ตามที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ลำดับขั้นของพฤติกรรมที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่นักจิตวิทยาการศึกษาและนักวิชาการได้กำหนดขึ้น มีดังนี้

กลุ่มทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) เชื่อว่าการศึกษาผู้ใหญ่เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนเข้าร่วมด้วยความเต็มใจและเน้นผู้อาสาเอง การเรียนการสอนมักจะเน้นความต้องการของผู้เรียนและไม่ค่อยจะมีการประเมินผลประเภทให้ผ่านหรือตก การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าหากมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมโดยการอำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนมีเสรีภาพเพียงพอที่จะเรียนในสิ่งที่เขาต้องการ และสภาพที่พึงพอใจ การเรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ริเริ่มเอง (Self initiated) คือ ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะถูกกระตุ้นจากสิ่งภายนอก แต่การค้นพบหรือความเข้าใจจะต้องเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง

กลุ่มพัฒนาการนิยม (Developmental Theories) กลุ่มพัฒนาการนิยมเชื่อว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลักดันบุคคลให้ไปสู่ขั้นตอนของการพัฒนาที่สูงขึ้นถึงแม้ว่ากลุ่มพัฒนาการนิยมจะสนับสนุนให้สร้างบรรยากาศของการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แต่กลุ่มพัฒนาการนิยมจะให้ความสำคัญในเรื่องที่ว่าประสบการณ์การเรียนรู้แบบใดที่จะช่วยให้บุคคลเกิดพัฒนาการขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการเน้นสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้อย่างท้าทายและเร้าใจ

กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) กลุ่มพฤติกรรมนิยมนี้เป็นผู้ปูพื้นฐานแก่การศึกษาผู้ใหญ่ ประเภทการสอนแบบฝึกทักษะ บรรดาคุ่มือ ชุดการเรียนการสอนที่ปรากฏอยู่ทั่วไปก็เป็นการประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม สำหรับการเรียนการสอนระยะไกล (Distant Learning) เช่น ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชก็ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มพฤติกรรมนิยม

วิลสัน (Wilson. 1972) ได้ศึกษาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และกำหนดเน้นทฤษฎีไว้ 14 ข้อ ดังนี้

1. พฤติกรรมที่ได้รับการผลักดัน (Reinforcement) นั้นมักจะเกิดขึ้นอีก หมายถึง พฤติกรรมที่ได้รับการชมเชย ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการสนับสนุนมักจะเกิดขึ้นอีก การนำไปใช้ในการเรียนการสอน เช่น เมื่อนักศึกษาแสดงพฤติกรรมใดๆ ที่เราต้องการให้เกิดขึ้นอีกจึงสร้างแรงผลักดันด้วยการยกย่อง ชมเชย หรือสนับสนุน

2. แรงผลักดันที่ได้ผลในการเรียนรู้นั้นต้องติดตามอย่างใกล้ชิด เมื่อผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่ด้น่าสนับสนุน จงกล่าวคำชมเชยให้คำยกย่องทันที จะได้ผลดีกว่าที่จะเก็บเอาไว้ไปพูดชมเชยหรือยกย่องหลังจากที่พฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นไปแล้ว

3. การฝึกฝนหรือการให้ทำกิจกรรมซ้ำๆ เพื่อจะให้ผู้เรียนได้ก้าวหน้าในการเรียนรู้นั้นยังไม่พอ จะต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจด้วยว่า เขาได้ก้าวหน้าไปมากน้อยเท่าไร หรือได้สำเร็จผลไปแล้วแค่ไหน จะช่วยให้เขาก้าวหน้าได้ดีกว่า

4. การชมเชยหรือการลงโทษผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น จะได้ผลตรงกันข้ามกับการให้รางวัลผู้สอน ที่หวังจะให้ผู้เรียนก้าวหน้าโดยใช้วิธีชมเชยหรือวิธีลงโทษนั้น จะได้ผลตรงกันข้ามคือแทนที่จะก้าวหน้า จะกลับทำลายบรรยากาศที่ดีหรือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอน

5. ความพร้อม (Readiness) จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียน ความพร้อมแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

5.1 ความพร้อมทางสติปัญญา

5.2 ความพร้อมในการเข้าใจถึงความสำคัญหรือความสนใจต่อวิชาที่จะเรียน

5.3 ความพร้อมในด้านพื้นฐานของความรู้ความสามารถ

การสอนต้องคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนว่าจะเรียนได้หรือไม่ได้ ต้องเร้าให้เกิดความสนใจ ชี้แจงให้เห็นความสำคัญและต้องคำนึงถึงความพร้อมทางพื้นฐานเบื้องต้นที่จะต่อเนื่องกันให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ควรสร้างบรรยากาศสบายๆ ไม่ใช่เริ่มต้นด้วยการขู่ว่ายากหรือลำบาก ซึ่งเป็นการตัดทอนกำลังใจ

6. ความรู้สึกพอใจจากผลสำเร็จเป็นแรงผลักดัน ซึ่งมีผลต่อเนื่องในชีวิต ถ้าผู้สอนเริ่มต้นด้วยการสร้างความสำเร็จแก่ผู้เรียนให้เกิดกำลังใจและความเชื่อมั่น จะช่วยให้ผู้เรียนก้าวหน้า ผู้ที่ประสบความล้มเหลวแต่ต้นหรือล้มเหลวบ่อยๆ จะประทับอยู่ในใจและจะขาดความมั่นใจตลอดไปด้วยการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนนั้นจะต้องจริงใจไม่ใช่หลอกให้ดีใจชั่วคราวเท่านั้น

7. ผู้เรียนจะตั้งใจเรียนดี ถ้าหากเขามีความหวังที่จะบรรลุเป้าหมายของเขา จากทฤษฎีข้อนี้ผู้สอนจะต้องไม่สร้างให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนยากเกินไปจนเขาหมดหวัง หรือง่ายเกินไปจนเขาเห็นว่าไม่สำคัญ

8. การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มแรงจูงใจ การสอน การเรียน ไม่ควรให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่มีส่วนร่วมใดๆ เพราะจะทำให้เขาเบื่อหน่าย ควรจัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีการอภิปรายฝึกทำงานร่วมกัน ปรับอัตราความเร็วหรือช้าในการเรียน การสอนให้พอเหมาะพอดีกับความความสามารถของผู้เรียน ไม่เร่งเกินไปหรือเฉื่อยเกินไป การสร้างระเบียบหรือกติกาใดๆ ที่เกี่ยวกับนักศึกษา ควรให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย

9. ความล้มเหลวเป็นอุปสรรคสกัดความก้าวหน้า การตั้งต้นให้รู้สึกยากหรือทดสอบสิ่งที่นักศึกษาทำไม่ได้นั้นเป็นการตั้งที่ไม่ถูก จะทำให้ผู้เรียนท้อถอยและหยุดกลางคันได้ง่าย การเรียนการสอนจะต้องเริ่มจากง่ายไปหายาก

10. การสร้างมโนทัศน์ต้องยกตัวอย่างมาก ๆ มโนทัศน์ หรือ Concept เป็นเรื่องยาก การจะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจจะต้องยกตัวอย่างหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะตัวอย่างใกล้ตัวที่เคยเห็นหรือประสบมาแล้ว

11. การทบทวนจะช่วยเพิ่มอัตราการทรงจำและลดอัตราการลืม ควรจัดให้มีการทบทวนเป็นขั้นตอน และทบทวนทันทีหลังจากจบขั้นตอนหนึ่ง ๆ

12. ความรู้ใหม่ ๆ ที่เข้ากับเจตคติเก่าจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย

13. การสอนในสิ่งซึ่งเป็นความต้องการของผู้เรียน และให้สถานการณ์ ที่นำไปใช้ได้ทันที จะได้ผลการเรียนรู้มาก

14. การช่วยให้ผู้เรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของตน ว่าก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายมากน้อยเท่าไร จะช่วยให้การเรียนรู้ราบรื่นและสะดวก

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะถูกกระตุ้นการเรียนรู้เมื่อเขามีความต้องการและความสนใจ และคิดว่าการเรียนรู้นั้นจะตอบสนองความต้องการของเขาได้ ดังนั้นจุดนี้จึงเหมาะสมที่จะจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่

2. แนวโน้มของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมีจุดรวมอยู่ที่ชีวิต ดังนั้นวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่คือ การใช้สถานการณ์เกี่ยวกับชีวิต ไม่ใช่เนื้อหาชีวิต

3. ประสบการณ์เป็นแหล่งที่มาของความรู้ที่มีคุณค่าที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการของการศึกษาผู้ใหญ่คือ การวิเคราะห์ประสบการณ์

4. ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างลึกซึ้งที่จะเป็นผู้นำตัวเอง ดังนั้นบทบาทของครูคือการร่วมกระบวนการแสวงหาความรู้กับผู้เรียน มากกว่าการถ่ายทอดความรู้ของตนเองและประเมินว่าผู้เรียนยอมรับหรือไม่เท่าใด

5. ความแตกต่างในตัวบุคคลแต่ละคนจะมีมากขึ้นตามอายุ ดังนั้นการศึกษาผู้ใหญ่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างในเรื่อง วิธีการ เวลา สถานที่ และอัตราความเร็วในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ความคงทนในการเรียนรู้

อาดัมส์ (Adams. 1976) ได้ให้ความหมายของความคงทนในการเรียนรู้ว่า หมายถึง การคงไว้ซึ่งผลการเรียนหรือความสามารถที่จะระลึกถึงสิ่งเร้าที่เคยเรียนมาแล้วหลังจากที่ได้ทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความจำเป็นพฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เช่นเดียวกับความรู้สึก การรับรู้ ความชอบและจินตนาการของมนุษย์ การที่จดจำสิ่งที่เรียนมาได้มากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้

กาเย่ (Gagne'. 1970: 70 - 71) อธิบายถึงขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้และการจำ ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นสิ่งเร้า
2. ขั้นเรียนรู้ ขั้นนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดเป็นความสามารถอย่างใหม่
3. ขั้นเก็บไว้เป็นความจำ คือการนำเอาสิ่งที่เรียนรู้ไปเก็บไว้ในส่วนของความจำในช่วงเวลาหนึ่ง
4. การรื้อฟื้นคือการนำเอาสิ่งที่เรียนแล้วและเก็บไว้นั้นออกมาใช้ในลักษณะของการกระทำที่สังเกตได้

ชัยพร วิชชาวุธ (2520: 287) จำแนกกระบวนการจำออกเป็น 3 ชนิด คือ

1. ระบบการจำความรู้สึกสัมผัส (Sensory - Memory) หมายถึง ความคงอยู่ของความรู้สึกสัมผัส หลังจากการเสนอสิ่งเร้าได้สิ้นสุดลง
2. ระบบความจำระยะสั้น (Short - Term Memory) หรือ STM เป็นความจำหลักการรับรู้สิ่งเร้าที่ได้รับการตีความจนเกิดการรับรู้ แล้วจะอยู่ในความจำระยะสั้น เราใช้ความจำระยะสั้นสำหรับการจำชั่วคราว เพื่อให้เป็นประโยชน์ในขณะที่จำอยู่เท่านั้น
3. ความจำระยะยาว (Long - Term Memory) หรือ LTM เป็นความจำที่มีความคงทนถาวร เราไม่รู้สึกในสิ่งที่จำเป็น แต่เมื่อต้องการให้หรือมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดสะกิดใจก็สามารถรื้อฟื้นขึ้นมาได้ เช่น การจำเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเมื่อหลายชั่วโมงก่อน หลายวันก่อนหรือหลายปีก่อน

นันทาลลี (Nunnally. 1959 : 108) กล่าวว่า เพื่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนต่างๆ น้อยลงควรเว้นช่วงเวลาในการสอบให้ห่างกันอย่างน้อย 2 สัปดาห์ เพราะความเคยชินในการทำแบบทดสอบ จะทำให้ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทั้งสองครั้งสูง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

อารีรัตน์ สุดเกตุ (2529:66) ได้ทดลองสอนแบบปฏิบัติกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ด้านมโนคติในวิชาคณิตศาสตร์และเจตคติต่อวิธีสอนคณิตศาสตร์ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริพร ประดับแก้ว (2531:130 - 131) ได้ทดลองสอนด้วยแบบฝึกสร้างความคิดรวบยอด ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าผลสัมฤทธิ์ด้านความจำ ความเข้าใจและการนำไปใช้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไร ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ผลสัมฤทธิ์ในด้านการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ในตอนหลังสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารายการวิดิทัศน์สำหรับฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมไว้ตามลำดับ ดังนี้

ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

ขจรศักดิ์ หาญณรงค์ (2514 : 1) ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรมหมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การฝึกอบรมยังมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี ให้มีกำลังใจ รักงานและให้มีความคิดที่จะหาทางปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

เกรียงวัลย์ ล้อมภิชาติ (2531 : 2) ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมและการพัฒนาคือ กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เฉพาะอย่างของบุคคลเพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะหรือความชำนาญการ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) อันเหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและทัศนคติเพื่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ (Specific Knowledge) เพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูง และทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าในงาน

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

อาชวัน วายวานนท์ และวินิต ทรงประทุม (2520 : 21) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์เบื้องต้นของกิจกรรมการฝึกอบรม ทั้งของรัฐบาลและเอกชน คือ ความต้องการให้มีผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ คือ พนักงาน ผู้บังคับบัญชาระดับต้น และผู้บริหารงานที่ดีมีความสามารถสูง

วิชัย วงศ์สุวรรณ (2534 : 20 – 21) ได้สรุปวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการฝึกอบรมไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละระดับ รวมทั้งเทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน
2. เพื่อเสริมสร้างความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
3. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติ ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลดี
4. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมงานและต่อการปฏิบัติงานในหน่วยงาน หรือองค์การ รวมทั้งให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
5. เพื่อให้ทราบนโยบาย หน้าที่ความรับผิดชอบขององค์การหรือหน่วยงานเข้าใจระเบียบข้อบังคับ วิธีปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสาร สายการบังคับบัญชา สิทธิและประโยชน์ที่จะได้รับ
6. เพื่อนำความรู้ ความสามารถที่ได้รับการฝึกอบรม ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ สามารถวินิจฉัยและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้กว้างขวางและทันต่อเหตุการณ์
7. เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่เป็นแบบอย่างเดียวกัน และเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการประสานงานต่อไปในอนาคต

ประเภทของการฝึกอบรม

พงษ์พัฒน์ สัตยารัฐ (2522 : 28 –31) กล่าวถึงประเภทของการฝึกอบรมโดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. การปฐมนิเทศ (Orientation Training) การฝึกอบรมประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายประการสำคัญที่จะให้ผู้เข้าทำงานใหม่ได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ขององค์การและหน้าที่การงานที่จะต้องทำ

2. การฝึกอบรมในงาน (On the Job Training) การฝึกอบรมประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสอนวิธีการทำงานเฉพาะตำแหน่งให้กับบุคคล เพื่อให้สามารถทำงานให้โดยเร็วที่สุด

3. การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะ (Job Skill and Knowledge Training) การฝึกอบรมประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนทำงานในองค์การมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ และเป็น การทบทวนความรู้เดิมเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น

4. การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ชั้นผู้บังคับบัญชา (supervisory Training) การฝึกอบรมประเภทนี้มุ่งที่จะพัฒนาหัวหน้างานให้มีความรู้และความชัดเจนเกี่ยวกับการสอนงาน สัมพันธภาพในงาน การปรับปรุงงาน และการรักษาความปลอดภัยในงาน

5. การฝึกอบรมระดับการจัดการ (Managerial Training) เป็นการฝึกอบรมแก่ฝ่ายจัดการ ระดับรองจากฝ่ายจัดการชั้นสูงให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องมีความชำนาญเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จิตวิทยาในการบริหาร ศิลปะการจูงใจและมนุษยสัมพันธ์

6. การพัฒนานักบริหาร (Executive Development) เป็นการพัฒนาเจ้าหน้าที่ระดับสูงผู้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการพิจารณาตัดสินใจในนโยบายและการปฏิบัติของหน่วยงาน

กระบวนการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม คือ ลำดับขั้นตอนและวิธีดำเนินงานจัดฝึกอบรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบหลักสูตร ซึ่งพอจะสรุปได้ 4 ขั้นตอน คือ (ขจรศักดิ์ หาญณรงค์. 2532 : 38)

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. การจัดทำหลักสูตร
3. การดำเนินการฝึกอบรม
4. การประเมินผลและติดตามผล

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม

เป็นขั้นตอนหนึ่งของการจัดการฝึกอบรม การจัดให้มีการฝึกอบรมก็เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดหรือจะเกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน แต่การจัดการฝึกอบรมโครงการใดโครงการหนึ่งนั้นมิใช่ว่าจะกำหนดได้เองโดยปราศจากหลักการใด ๆ วิธีที่จะช่วยให้ทราบว่าดำเนินการฝึกอบรมในเรื่องใด ๆ หรือไม่นั้นจะต้องรู้ปัญหาที่ทำให้เกิดหรือจะเกิดความเสียหายเสียก่อนจึงหาสาเหตุแล้วพิจารณาว่าจะแก้ไขด้วยการฝึกอบรมได้หรือไม่

1.1 การหาความจำเป็น จึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้โครงการฝึกอบรมประสบความสำเร็จ และช่วยแก้ปัญหาได้ตรงจุด ทั้งเป็นสิ่งช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมได้ถูกต้องแน่นอนด้วย ทั้งนี้มีกรรมวิธีหรือเทคนิคในการหาความจำเป็นในการฝึกอบรม 3 ประการ

1.2 การศึกษา และรวบรวมข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงที่ศึกษารวบรวมได้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมที่หามาได้ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด ข้อเท็จจริงที่ศึกษารวบรวมได้นั้นอาจจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย นโยบาย แผนงาน ระเบียบวิธีทำงานหน้าที่ความรับผิดชอบและมาตรฐานงาน เป็นต้น

1.2.2 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นอยู่จริง เช่น ผลการปฏิบัติงาน ความสามารถในการทำงาน ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีความรู้ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 การวิเคราะห์หลังจากการรวบรวมข้อเท็จจริง จัดรวมเป็นหมวดหมู่และประเมินความหมายของข้อเท็จจริงเหล่านั้นแล้วก็นำมาวิเคราะห์เพื่อทราบปัญหา

1.4 การกำหนดวิธีแก้ไข การแก้ไขอาจมีทางเลือกได้หลายทาง ดังนั้นการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดวิธีแก้ไขจะต้องพิจารณาในส่วนต่าง ๆ โดยรอบคอบ

2. การจัดทำหลักสูตร

หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึง วิชาเนื้อหาสาระและวิธีการที่จะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทัศนคติ และความสามารถอันจะยังผลให้เกิดการเรียนรู้ หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (กริช อัมโภชน. 2520 : 3)

สุมิตร คุณานุกร (2528 : 3) กล่าวว่า หลักสูตรการฝึกอบรม หมายถึงโครงการฝึกอบรมซึ่งได้ประมวลความรู้และประสบการณ์ที่องค์การจัดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งจากภายในและภายนอก เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้พัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้

กริช อัมโภชน (2520 : 4 – 13) กล่าวว่าขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมมี 10 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรม
2. ระบุภารกิจที่เป็นปัญหา
3. กำหนดวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรม
4. การวิเคราะห์ภารกิจกับเกณฑ์เพื่อหาระดับความสำคัญ
5. การกำหนดหัวข้อวิชา
6. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อวิชา
7. การกำหนดแนวทางการอบรม

8. การกำหนดเทคนิคในการฝึกอบรม

9. การกำหนดระยะเวลาของหัวข้อวิชาและหลักสูตร

10. การเรียงลำดับหัวข้อวิชาและกำหนดการฝึกอบรม

3. การดำเนินการฝึกอบรม

เครือวัลย์ ลีมอภิชาติ (2531 : 122 – 127) กล่าวถึงการบริหารโครงการฝึกอบรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ

3.1 การบริหารโครงการฝึกอบรมระยะก่อนการดำเนินการฝึกอบรม

3.2 การบริหารโครงการฝึกอบรมระยะระหว่างการดำเนินการฝึกอบรม

3.3 การบริหารโครงการฝึกอบรมระยะหลังการดำเนินการฝึกอบรม

4. การประเมินผลและการติดตามผล

การประเมินผลโครงการฝึกอบรมเป็นการวิเคราะห์ ตรวจสอบความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของโครงการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องทำการวิเคราะห์ระบบการฝึกอบรมตั้งแต่หลักสูตรโครงการ การบริหารโครงการ และผลการฝึกอบรมว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ กล่าวคือ สามารถเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้หรือไม่

การเรียนรู้ในการฝึกอบรม

ความหมายของการเรียนรู้

ธงชัย สันติวงษ์ (2522 : 142) กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง การกระทำซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ได้รับความชำนาญเพิ่มขึ้นหรือมีความรู้เพิ่มขึ้น และมีความสามารถมากยิ่งขึ้นเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมอย่างถาวร

โคธ และ โคธ ได้ให้คำจำกัดความการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนิสัย ความรู้ และเจตคติต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้แต่ละบุคคล สามารถปรับปรุงตนเองและปรับปรุงสังคมได้ (อุ้นตา นพคุณ. 2527 : 4 – 5 ; อ้างอิงมาจาก Knowles n.d.)

วิกิร ตัณฑวุฑโฒ (2536 : 111) ได้กำหนดความหมายของการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และวัฒนธรรม ผลอันเกิดจากปฏิสัมพันธ์อันต่อเนื่องนี้ มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้อาจจำแนกออกได้เป็นพฤติกรรมทางบวก (ดี) และพฤติกรรมทางลบ (ไม่ดี)

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่กับชุดการเรียนรู้จูลบท

ชุดการเรียนรู้จูลบทที่ เมเยอร์ (กัญญา ทับทอง. 2534 : 31-32 ; อ้างอิงมาจาก Mayer. n.d.) ได้นำมาใช้เป็นการสร้างเพื่อนำมาใช้ในการอบรมผู้ใหญ่ ดังนั้นการสร้างชุดการเรียนรู้จูลบทจึงควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพราะสภาพการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต่างจากการเรียนของเด็กหลายประการ ซึ่ง เมเยอร์ ได้สรุปไว้ว่าการสร้างชุดการเรียนรู้จูลบทสำหรับผู้ใหญ่จะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีช่วงอายุยาวกว่าวัยเด็กดังนั้นผู้ใหญ่แต่ละกลุ่มอายุจะมีประสบการณ์แตกต่างกัน นอกจากนั้นผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีบทบาททางสังคมมากมาย เช่น บทบาทในฐานะเป็นสมาชิกของครอบครัว คนทำงาน พลเมือง ผู้เรียน ผู้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นการวางแผนโปรแกรมของชุดการเรียนรู้จูลบทจะต้องสร้างให้สอดคล้องและตอบสนองความต้องการด้านการกระทำหน้าที่ และบทบาททางสังคม ตลอดจนลักษณะของผู้ใหญ่แต่ละช่วงอายุ
2. ผู้ใหญ่จะเรียนเมื่อเกิดความต้องการที่จะเรียนและมักจะให้ความสนใจกับการเรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ทันที ดังนั้น สิ่งที่คุณเรียนจะต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เองที่จะเป็นการท้าทายความสามารถของนักการศึกษาผู้ใหญ่ในการที่จะสร้างชุดการเรียนรู้จูลบทให้สนองความต้องการความพอใจของแต่ละบุคคลและกลุ่มบุคคล
3. การจัดโปรแกรมสำหรับชุดการเรียนรู้จูลบท ควรต้องคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียน โดยพยายามดึงประสบการณ์เดิมเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน เช่นการอภิปรายกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติ และการวิเคราะห์ศึกษากรณีตัวอย่าง เป็นต้น
4. ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดีก็ต่อเมื่อ มีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้อย่างคล่องตัว และได้รับการย้อนกลับในทันทีเช่นกัน การเรียนการสอนที่เป็นระบบ (System Approach) จะสามารถนำมาใช้กับหลักการนี้ได้อย่างได้ผล

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิดิทัศน์ฝึกอบรม

สื่อวิดิทัศน์ เป็นสื่อการสอนที่นับวันจะมีบทบาทและมีอิทธิพลสำคัญต่อวงการศึกษายช่วยในการเผยแพร่วัฒนธรรม ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งด้านการเรียนการสอน ช่วยให้สาธาณชนได้รับความรู้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจความหมายของ “วิดิทัศน์” ตรงกัน จึงได้มีผู้ให้ความหมายเอาไว้ ดังนี้

คำว่า “วิดิทัศน์” เป็นคำที่ราชบัณฑิตสถาน (2532 : 3) บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ในเชิงวิชาการมาจากคำว่า Video ซึ่งหมายถึง เครื่องที่แสดงภาพเพื่อความเพลิดเพลิน

วีดิทัศน์ หมายถึง ภาพที่มองเห็นในระบบโทรทัศน์ (กรมวิชาการ. 2527 : 158)

วีดิทัศน์ หมายถึง การจัดเก็บภาพและการแสดงภาพบนจอโทรทัศน์ (Heinich, Molenda and Russell. 1993 : 450)

วีดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการนำเสนอภาพและเสียง ในรูปแบบบันทึกและการทำซ้ำ โดยใช้แถบวีดิทัศน์ (Hanson. 1987 : 12)

วีดิทัศน์ หมายถึง กระบวนการบันทึกหรือเก็บสัญญาณภาพและเสียงไว้ในสื่อกลางที่เป็นวัสดุทางแม่เหล็กไฟฟ้า และรวมไปถึงการถ่ายทอดสัญญาณและเสียงโดยผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ผู้รับด้วย (บุญเที่ยง จัยเจริญ. 2534 : 179)

ส่วนคำว่า "แถบวีดิทัศน์" หรือเทปโทรทัศน์ มาจากคำว่า Videotape ซึ่งหมายถึง แถบที่บันทึกภาพและเสียงในระบบโทรทัศน์ (สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต และเสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. 2535 : 138)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง แถบแม่เหล็กที่ใช้กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำเสนอภาพและเสียง เป็นส่วนที่ใช้บันทึกโปรแกรมโทรทัศน์สำหรับนำออกอากาศในภายหลัง (Webster. 1980 : 2307)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง แถบแม่เหล็กที่ใช้สำหรับบันทึกเสียงและภาพเคลื่อนไหวแล้วนำกลับมาเล่นได้ โดยใช้กับเครื่องเล่นแถบวีดิทัศน์ (Rowntree. 1981 : 341)

แถบวีดิทัศน์ หมายถึง วัสดุที่นำมาใช้บันทึกภาพและเสียงไว้พร้อมกันในแถบเทปในรูปของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าและยังสามารถบันทึกและลบใหม่ได้เช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง (กิตานันท์ มลิทอง. 2536 : 20)

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า บทเรียนวีดิทัศน์ หมายถึง บทเรียนที่บันทึกลงบนแถบภาพที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ และสนใจบทเรียนมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

4.1 คุณค่าและความสำคัญของวีดิทัศน์

ในบรรดาสื่อการเรียนการสอน วีดิทัศน์นับเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ได้รับคามนิยมสูง คุณค่าและความสำคัญของวีดิทัศน์สรุปได้ดังนี้ (กิตานันท์ มลิทอง. 2536 : 131 ; ชม ภูมิภาค. 2526:238 ; นิพนธ์ สุขปรีดี. 2528 : 159 ; วาสนา ชาวหา. 2533 : 116)

1. เป็นสื่อที่สามารถนำสื่อการสอนหลายชนิด เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง ฯลฯ มาใช้ร่วมกันกับการสอนทางโทรทัศน์ได้อย่างสะดวก เรียกว่า เป็นการใช้สื่อประสมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์
2. เป็นอุปกรณ์การสอนที่สำคัญใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับชั้น
3. สามารถใช้สอนกับผู้เรียนเป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน
4. ใช้ในการสาธิตให้เห็นภาพและเสียงได้อย่างชัดเจนในบทเรียนที่มีการแสดงเป็นตัวอย่างทางวิชาการที่มีการปฏิบัติจริง เช่น การทดลองในเชิงวิทยาศาสตร์

5. สามารถเอาชนะข้อจำกัดเกี่ยวกับระยะทาง เวลา สถานที่ เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

6. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนโดยเชิญผู้ชำนาญการหรือผู้ที่มีความรู้พิเศษต่างๆ ในแต่ละสาขาวิชามาเป็นผู้สอนทางวีดิทัศน์

7. ช่วยให้ครูประจำชั้นสามารถปรับปรุงเทคนิคในการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ

8. สามารถสื่อสารได้รวดเร็ว ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและชวนให้เกิดการปฏิบัติ

9. สามารถใช้สอนหลักการ ความคิดรวบยอด หรือโมโนทัศน์และกฎเกณฑ์ได้ผลดี

นอกจากนี้ สรุขัย สิกขาบัณฑิต (2528) ยังได้กล่าวถึงคุณค่าของรายการวีดิทัศน์ไว้ดังนี้

1. ช่วยยกระดับพื้นฐานการศึกษาแก่มวลชน

2. ช่วยแพร่กระจายความรู้ไปสู่มวลชน

3. ทำให้มวลชนมีความรู้ทันสมัย ทันวิทยาการ

4. ช่วยให้ครูสามารถติดต่อกับนักเรียนได้

5. ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

6. ผู้ปกครองสามารถติดตามและช่วยเหลือดูแลการศึกษาของนักเรียนได้ใกล้ชิด

จากคุณค่าของรายการวีดิทัศน์ดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า รายการวีดิทัศน์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีความสำคัญ สามารถนำมาใช้กับการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ทำการพัฒนารายการวีดิทัศน์สำหรับฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ขึ้น

4.2 รูปแบบของการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

วีดิทัศน์เป็นวัสดุที่ใช้ควบคู่กับเครื่องเล่นและเครื่องรับโทรทัศน์ ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากมีการปรับปรุงและวิวัฒนาการด้านราคาและรูปแบบให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในวงการศึกษาและการบันเทิง ดังนั้นรายการโทรทัศน์ส่วนมากจึงมีลักษณะคล้ายๆ กัน เช่น เสนอข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงและวิชาการ ฯลฯ แต่ละรายการจะเน้นเนื้อหา มากน้อยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของทางรายการ

เกศินี โชติกเสถียร (2528 : 131) ได้อธิบายถึงรูปแบบการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาโดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. รูปแบบรายการวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นเพื่อการสอน (Teaching Format) เป็นกลุ่มรายการที่ใช้เพื่อการสอนตามหลักสูตร รูปแบบรายการมีบทบาทในเชิงการสอนมากกว่าการจูงใจ การผลิตรายการวีดิทัศน์ในลักษณะนี้จะง่ายกว่าแบบอื่น

2. รูปแบบรายการวีดิทัศน์เพื่อการเรียน (Learning Format) เป็นกลุ่มรายการวีดิทัศน์ที่มุ่งใช้เพื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรแบบกลุ่มแรกก็ได้ หรืออาจใช้เพื่อการศึกษาทั่วไปก็ได้ แต่เป็นรายการที่ต้องใช้แรงจูงใจแก่ผู้ชมมากขึ้น ต้องให้ผู้ชมสนใจอยากติดตามโดยผู้ชมไม่มีความรู้สึกว่ารายการที่ผลิตขึ้นมาสอนตน แต่กลับรู้สึกว่าเป็นรายการดีมีประโยชน์น่าเรียนน่ารู้

และเต็มใจชมโดยตลอด การผลิตรายการวิทัศน์ในรูปแบบนี้ต้องการความประณีตและใช้เทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพสูง

3. รูปแบบรายการเพื่อการเผยแพร่ข่าวสาร (Information Format) เป็นกลุ่มรายการที่มุ่งใช้เป็นสื่อเสนอแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อสนองความอยากรู้ เพื่อความทันต่อเหตุการณ์และสามารถปรับตัวเองเข้ากับความจริงก้าวหน้าของสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รายการวิทัศน์รูปแบบนี้ต้องสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ชมให้มากที่สุด การผลิตรายการต้องอาศัยความประณีตและใช้เทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2523 : 731-736) ได้อธิบายถึง รูปแบบรายการวิทัศน์ว่า รูปแบบ (Format) หมายถึง วิธีการและลีลาการนำเสนอเนื้อหาสาระและสิ่งที่มีอยู่ในรายการวิทัศน์ สามารถจำแนกรูปแบบได้หลายวิธีตามประเภทของรายการวิทัศน์ โดยเสนอรูปแบบที่ใช้กันมาก 12 รูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบพูดคนเดียว (Monologue) เป็นรายการที่ผู้พูดปรากฏตัวพูดคุยกับผู้ชมเพียงคนเดียว ส่วนมากจะมีภาพประกอบ เพื่อไม่ให้เห็นหน้าผู้พูดอยู่ตลอดเวลา
2. รูปแบบสนทนา (Dialogue) เป็นรายการที่มีคนมาพูดคุยกันสองคน ทั้งสองคนมีผู้ถามและคู่สนทนาแสดงความคิดเห็นประเด็นที่นำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาจะมีคน 2-3 คน ก็ได้
3. รูปแบบอภิปราย (Discussion) เป็นรายการที่ผู้ดำเนินการอภิปรายคนหนึ่ง เป็นการตั้งประเด็นคำถามให้ผู้ร่วมอภิปรายตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 4 คน ผู้อภิปรายแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็นของตนต่อประเด็นต่าง ๆ
4. รูปแบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นรายการที่มีผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ คือ มีวิทยากรมาสนทนากันโดยผู้ดำเนินการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าให้ฟัง
5. รูปแบบเกมหรือตอบปัญหา (Quiz Program) เป็นรายการที่จัดให้มีการแข่งขันระหว่างคน หรือกลุ่มที่มาร่วมรายการ ด้วยการเล่นเกมหรือตอบปัญหา
6. รูปแบบสารคดี (documentary) เป็นรายการที่เสนอเนื้อหาด้วยภาพและเสียงบรรยายตลอดรายการ โดยไม่มีพิธีกร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท
 - 6.1 สารคดีเต็มรูปแบบ เป็นการดำเนินเรื่องด้วยภาพเนื้อหาตลอดรายการ
 - 6.2 กึ่งสารคดีกึ่งพูดคนเดียว (Semi Documentary) เป็นรายการที่มีผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่เดินเรื่องพูดคุยกับผู้ชมและให้เสียงบรรยายตลอดรายการ นอกนั้นเป็นภาพแสดงเรื่องราวหรือกระบวนการตามธรรมชาติ
7. รูปแบบละคร (Drama) เป็นรายการที่เสนอเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยการจำลองสถานการณ์ป็นละคร มีการกำหนดผู้แสดงจัดสร้างฉาก การแต่งตัวและแต่งหน้าให้สมจริงสมจังและใช้เทคนิคการละคร เพื่อเสนอเรื่องราวให้เหมือนจริงมากที่สุด ในด้านการศึกษา ละครโทรทัศน์

อาจจำลองสถานการณ์ชีวิตของคนในสังคม เพื่อสนองความรู้ในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยา การเมือง การปกครอง

8. รูปแบบสารคดีละคร (Document Drama) เป็นรายการที่ผสมผสานรูปแบบสารคดีเข้ากับรูปแบบละคร หรือนำละครมาประกอบรายการที่เป็นเนื้อหาบางส่วน มิใช่เสนอเป็นละครทั้งรายการ เพื่อให้การศึกษาความรู้และแนวคิด

9. รูปแบบสาธิตและทดลอง (Demonstration) เป็นรายการที่เสนอขั้นตอน วิธีการทำ เพื่อให้ผู้ชมได้แนวทางที่จะนำไปใช้ทำจริง

10. รูปแบบเพลงและดนตรี (Song and Music) มี 3 ลักษณะ

10.1 มีดนตรีนักร้องมาแสดงสด

10.2 ให้นักร้องมาร้องควบคู่ไปกับเสียงดนตรีที่บันทึกไว้แล้ว

10.3 ให้นักร้องและนักดนตรีมาแสดง แต่ใช้เสียงที่บันทึกมาแล้ว

11. รูปแบบการถ่ายทอดสด (Live Program) เป็นรายการที่ถ่ายทอดรายการที่เกิดขึ้นจริงในขณะนั้น

12. รูปแบบนิตยสาร (Magazine Program) เป็นรายการที่เสนอรายการหลายประเด็นหลายรส และหลายรูปแบบในรายการเดียวกัน

สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต (2528 : 29) ได้แบ่งรูปแบบการนำเสนอในรายการวีดิทัศน์ ออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบบรรยาย (Lecture Format) การนำเสนอรายการแบบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับการบรรยายของครูหน้าชั้นเรียน ถ้าผู้บรรยายไม่มีเทคนิคที่ดีในการบรรยาย ก็จะทำให้รายการนั้นไม่น่าสนใจ ซึ่งผู้ชมจะเห็นแต่หน้าของผู้บรรยาย

2. แบบอภิปราย (Panel Discussion Format) การนำเสนอแบบอภิปรายเป็นวิธีการนำเสนอที่มีลักษณะคล้ายกับวิธีการแบบบรรยายจะแตกต่างกันตรงที่มีผู้บรรยายหลายคนบรรยายเป็นช่วงสั้นๆ ตามประเด็นคำถามที่ผู้อภิปรายตั้งขึ้น และอาจมีการโต้ตอบกันบ้าง สนทนากันบ้าง เป็นการแลกเปลี่ยนบรรยายภาค

3. แบบสัมภาษณ์ (Interview Format) เป็นรูปแบบรายการที่ผู้ผลิตจะต้องวางแผนในการสัมภาษณ์ มีการตั้งคำถามให้ตรงเป้าหมาย และเลือกเรื่องที่น่าสนใจรวมทั้งภาพ ซึ่งจะทำให้รายการน่าสนใจยิ่งขึ้น ผู้สัมภาษณ์ที่ดีจะต้องมีความสามารถในการตั้งคำถาม ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบให้ตรงเป้าหมาย ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการประเภทนี้ไม่สูงนัก สามารถใช้ได้ดีกับเนื้อหาแทบทุกประเภท แต่รายการประเภทนี้ผลิตยากกว่ารายการ 2 แบบที่กล่าวมาแล้ว

4. แบบบรรยายภาพ (Off-Camera Narration Format) เป็นรายการที่น่าสนใจกว่าแบบที่กล่าวมาแล้ว ใช้เวลาในการถ่ายทำมาก เสียค่าใช้จ่ายสูง มีลักษณะเป็นการบรรยายภาพ โดยไม่ปรากฏตัวผู้บรรยายได้ยินแต่เสียงเท่านั้น ภาพและเสียงที่บรรยายต้องสัมพันธ์กัน ส่วนใหญ่

แล้ว จะใช้เทคนิคในการตัดต่อและผสมภาพให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อนแล้วจึงบรรยายภาพภายหลังนิยมใช้ในการแสดงการสาธิต การโฆษณาสินค้า เพราะเป็นวิธีที่แสดงเนื้อหาของภาพไปสู่กลุ่มเป้าหมาย

5. แบบนาฏการหรือแบบแสดงบทบาท (Dramatization or Role Play Format) การนำเสนอแบบนี้ เป็นแบบที่ดึงดูดความสนใจได้ดีที่สุด อาจจะใช้วิธีการผูกเรื่อง แสดงสถานการณ์จำลองเป็นตอนสั้นๆ รายการประเภทนี้ถ่ายทำยากที่สุด ต้องมีการวางแผน เขียนบท จัดเวที จัดฉากให้ดูเป็นจริงมากที่สุด อีกทั้งตัวผู้แสดงก็ต้องเลือกให้เหมาะสมกับบทบาท ถ้าเป็นผู้แสดงสมัครเล่นก็ต้องมีการฝึกซ้อมหลายครั้ง ถ้าใช้นักแสดงมืออาชีพจะประหยัดเวลาในการถ่ายทำได้มากแต่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

รูปแบบรายการวิดิทัศน์ จะประกอบด้วยเทคนิควิธีการนำเสนอที่มีความหลากหลายช่วยให้ถ่ายทอดการเข้าใจเนื้อหาและดึงดูดความสนใจของผู้ชม ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะมีจุดเด่นแตกต่างกันไป

4.3 การดำเนินการผลิตรายการวิดิทัศน์

พินิต วัฒนโธ (2537 : 9-19) ได้กล่าวถึง การผลิตรายการวิดิทัศน์การสอนเอาไว้ว่าการผลิตบทเรียนโทรทัศน์ตามหลักสูตรนั้น จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างฝ่ายผลิตหรือฝ่ายเทคนิคกับฝ่ายหลักสูตรหรือฝ่ายวิชาการ ในขั้นตอนการวางแผนการผลิตรายการซึ่งทางฝ่ายหลักสูตรจะต้องวิเคราะห์และกำหนด ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนให้ชัดเจนว่า เมื่อจบบทเรียนแล้วนักเรียนจะได้ทำอะไรหรือทำอะไรได้ตามเป้าหมาย

2. กำหนดเนื้อหาของบทเรียนว่าครอบคลุมสิ่งใดและจะสนองจุดมุ่งหมายของบทเรียนเพียงใดและจะเรียบเรียงเนื้อหาวิชาในลักษณะอย่างไร จึงพร้อมที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียงหรือรายการบนจอโทรทัศน์ได้

3. วิเคราะห์นักเรียนในกลุ่มและวัยที่จะเป็นผู้รับบทเรียนทางโทรทัศน์ เช่น วัย ความสามารถ ความรู้พิเศษ ความสนใจ พื้นฐานทางวัฒนธรรม และอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการผลิตบทเรียนให้เหมาะสม

4. การเลือกครูจะต้องทำอย่างพิถีพิถัน โดยปกติเรามักเลือกครูที่สอนเก่ง แต่ต้องระวังในเรื่องนี้ เพราะครูที่สอนตามปกติเก่ง แต่เมื่อออกหน้ากล้องจะทำอะไรไม่ได้หรือไม่ดีเหมือนอยู่ในชั้นปกติ ครูจะต้องร่วมมือและยอมรับการที่จะต้องฝึกอะไรบางอย่างเพื่อให้เข้ากับเทคนิคการเสนอเรื่องราวตามวิธีการของโทรทัศน์ ครูจะต้องมีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับของคนอื่น คือ จะต้องเหมาะสมกับลักษณะวิชาที่สอนด้วย ดังนั้น การเลือกและกำหนดครูที่จะสอนบทเรียนทางโทรทัศน์จึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น

ในการวางแผนผลิตบทเรียนทางโทรทัศน์เมื่อได้กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา ศึกษาผู้เรียน และคัดเลือกครูแล้ว จะต้องดำเนินการด้วยวิธีการ ดังนี้

1. กำหนดวิธีการสอนและลำดับขั้นตอน
2. ผลิตและจัดอุปกรณ์การสอนสำหรับบทเรียน
3. จัดเอกสารและตำราประกอบบทเรียนรวมทั้งคู่มือครูและนักเรียน

ตลอดเวลาของการเตรียมการนี้จะต้องประสานงานกับฝ่ายผลิตรายการเพื่อให้เกิดความเข้าใจขั้นตอนต่างๆ ตรงกัน ต้องเขียนบทโทรทัศน์ (Script) และทดสอบความเข้าใจให้ตรงกัน เพื่อเตรียมลงมือถ่ายทำและเพื่อให้ได้รายการโทรทัศน์ที่ดีมีคุณภาพ ควรจะต้องมีการซ้อมสอนเสียก่อนเมื่อมั่นใจจึงค่อยบันทึกรายการ หลังจากบันทึกรายการแล้วนำมาตรวจสอบแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง บทเรียนนี้เมื่อนานไปอาจล้าหลังเช่นเดียวกับตำรา จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยอยู่เสมอ

วิจิตร ภักดีรัตน์ (2523 : 432-433) กล่าวว่า การผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึง

1. ผู้ผลิตจะต้องศึกษาและเข้าใจขอบเขตเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี
2. ผู้ผลิตจะต้องเข้าใจพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุด เช่น ความรู้เบื้องต้น เพศ วัย ประสบการณ์ และความสนใจ
3. ต้องมีการวางแผนในการผลิตรายการโดยทั่วไปให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างดีที่สุด ให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย
4. มีความเข้าใจในเรื่องการผลิตรายการโดยทั่วไป เช่น เข้าใจเทคนิคการถ่ายภาพ การเขียนบท ตลอดจนเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในการผลิต
5. ภาพและเสียงที่แพร่ออกไปนั้นต้องมีความหมายในตัวเอง

4.3.1 การดำเนินการผลิตรายการวิดิทัศน์

การผลิตรายการวิดิทัศน์ขึ้นเรื่องหนึ่งนั้น มีขั้นตอนการผลิตหลายขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งไพโรจน์ ตรีธนากุล และนิพนธ์ ศุภศรี (2528 : 76-78) กล่าวว่า การผลิตรายการนั้นหากผู้ผลิตปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้ ก็จะทำให้การผลิตรายการดำเนินการไปอย่างราบรื่นและสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน (Objectives) ต้องรู้จุดประสงค์ของเรื่องที่ต้องการ รู้ประเภทผู้ชม และวิธีการใช้สอนในห้องเรียน
2. รวบรวมข้อมูลและเอกสาร (Collection of Materials and Research) ที่จำเป็นสำหรับการจัดทำรายการ ตรวจสอบ ความถูกต้อง รวมทั้งคุณภาพและปริมาณ ซึ่งขั้นนี้มีความสำคัญมาก
3. คัดเลือกข้อมูลข่าวสาร (Search Of Materials) เอาเฉพาะที่เหมาะสมจะใช้ในการทำรายการเท่านั้น
4. เขียนบทรายการ (Scenic Writing) เป็นขั้นที่เรียบเรียงและจัดเนื้อหาซึ่งควรมีการทำแต่เนิ่นๆ

5. การเตรียมบันทึกเทปโทรทัศน์ (Preparation for Video Recording) จัดทำตารางในการบันทึกและจัดเจ้าหน้าที่ประจำแต่ละงาน และต้องแน่ใจว่าเจ้าหน้าที่แต่ละคนทราบงานในหน้าที่ดี

6. งานศิลป์ (Artwork) เป็นงานด้านการเตรียมหัวเรื่อง แผ่นภาพพลิก จาก อุปกรณ์อื่นๆ

7. เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสาธิตทดลอง (Equipment and Material for Demonstration) ซึ่งก่อนการบันทึกเทปต้องแน่ใจว่า สิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการสาธิตมีพร้อม

8. การบันทึกภาพ (Video Recording) ก่อนการบันทึกภาพควรตรวจดูเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ให้เรียบร้อย แล้วจึงบันทึกภาพตามเนื้อหา

9. การตัดต่อ (Editing) หลังจากบันทึกเทปแล้วนำมาเรียบเรียงตัดต่อเพื่อให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เหมาะสม ตามที่กำหนด การสนทนา เพลง เสียงประกอบ

10. การบันทึกเสียง (Sound Recording) เป็นขั้นที่เสียงต่างๆ จะถูกบันทึกเข้าไปในเทปโทรทัศน์ตามบทนั้นๆ เช่น คำบรรยาย การสนทนา เพลง เสียงประกอบ

11. ฉายทดลอง (Preview) เป็นการฉายให้ผู้ร่วมงานฝ่ายต่างๆ ได้ชมพร้อมกันเพื่อเป็นการตรวจสอบและวิจารณ์ดูว่ามีส่วนใดควรต้องปรับปรุง และถ้าต้องการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเทปโทรทัศน์ดังกล่าวเราควรนำไปฉายทดลองให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยการสุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบก็ได้

12. การนำไปใช้ (Utilization of Program) เมื่อมีการทดลองว่าวิดีโอเทปดังกล่าวสามารถใช้ได้ ก็จะไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจเป็นการฉายในห้องเรียน หรือศึกษาเป็นรายบุคคลก็ได้

13. การประเมินผล (Evaluation) เมื่อฉายวิดีโอเทปดังกล่าวแล้ว ควรมีการประเมินรายการ จะทำให้ทราบว่ากลุ่มเป้าหมายนั้นมีความเข้าใจในเนื้อเรื่องหรือไม่ อย่างไร และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการถ่ายทำ การแสดง การสาธิต การดำเนินเนื้อหา การตัดต่อ ศิลปกรรม ดนตรีและเสียงประกอบ ซึ่งผลจากการประเมินนี้ผู้ผลิตสามารถนำไปใช้ปรับปรุงรายการวิดีโอเทปและอาจใช้เป็นแนวทางในการผลิตเทปโทรทัศน์เรื่องอื่นๆ ต่อไป

สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต (2528 : 26-48) ได้กล่าวถึง การวางแผนการดำเนินงานในกระบวนการโทรทัศน์ว่ามีความสำคัญมาก เพราะการวางแผนที่ดีย่อมส่งผลถึงรายการที่จะผลิตออกมาด้วย ขั้นตอนของการวางแผนการผลิต มีดังนี้

1. ศึกษากลุ่มเป้าหมายและเป้าหมายจากเนื้อหาในหลักสูตรนั้นๆแล้วนำเนื้อหามาวิเคราะห์ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย(Target Group)และจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมเพื่อให้สามารถวัดได้ และควรกำหนดวิธีการนำไปใช้ด้วยว่าจะนำไปใช้ในการสอนลักษณะใด เช่น นำบทเรียนอธิบายเนื้อหาในบทเรียน สรุปบทเรียน เป็นต้น

2. รวบรวมทรัพยากรและศึกษาข้อขัดข้องในการผลิต ซึ่งทั้งสองประการนี้จะต้องทำความเข้าใจกันไป โดยจะต้องศึกษาว่า มีแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในระบบการผลิตอะไรบ้างและมีเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่มีจะหาได้จากแหล่งใด ถ้าไม่ได้จะทำอย่างไร เช่น เครื่องมือ วัสดุ บุคลากร งบประมาณ ปัญหาสิทธิกฎหมาย เป็นต้น

3. การเขียนหัวข้อ เนื้อหาและเลือกแบบการนำเสนอ ผู้ผลิตรายการจะต้องนำเนื้อหาจากตำราเรียนมาเขียนเป็นแบบการนำเสนอที่เหมาะสมกับลักษณะสื่อโทรทัศน์ รูปแบบการนำเสนอทางโทรทัศน์ที่เป็นที่นิยม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบอภิปราย แบบบรรยาย แบบนาฏการ และแบบบรรยายภาพ(โดยไม่ให้เห็นตัวผู้บรรยาย)

ในการเตรียมการผลิตรายการ ผู้ผลิตรายการจะต้องเตรียมสิ่งต่างๆให้พร้อม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. เขียนบท (Script) เป็นการวางโครงสร้างของรายการ ควรเขียนเพื่อให้สนองจุดมุ่งหมายของการศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

2. การเตรียมบุคลากร ในขั้นนี้ผู้ผลิตรายการจะต้องติดต่อกับบุคคลผู้ทำหน้าที่ต่างๆได้แก่ ผู้เขียนบท ผู้กำกับรายการ ฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง เพื่อนัดแนะซักซ้อมความเข้าใจให้เป็นที่เข้าใจตรงกัน

3. การเตรียมงานศิลปะที่เป็นจะต้องใช้ในการผลิตรายการ ซึ่งการเตรียมศิลปะจะต้องอยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ผลิตรายการและผู้กำกับเพื่อให้งานศิลปะสนองจุดมุ่งหมายของรายการอีกทั้งมีความเหมาะสมกับสื่อความหมายทางโทรทัศน์

4. การเตรียมฉากและอุปกรณ์ประกอบ มีความจำเป็นสำหรับทำรายการในสตูดิโอมาก เพราะต้องเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างให้พร้อม ถ้าเป็นฉากที่ต้องการแสดงให้ดูเป็นจริงผู้จัดจะต้องพิถีพิถันมาก

5. การเตรียมสิ่งอื่นๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายผู้แสดง ดนตรี เสียงประกอบ และไมโครโฟน

6. การซ้อม เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งจะต้องซักซ้อมทั้งฝ่ายเทคนิคและผู้แสดง

การดำเนินการเป็นขั้นตอนสำคัญในการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วอย่างเคร่งครัด ความผิดพลาดของการผลิตรายการโทรทัศน์ที่จะมีขึ้นในขั้นนี้ก็จะมีน้อย ซึ่งจะส่งผลให้รายการที่ได้จะมีคุณภาพตามไปด้วย ความสำเร็จของการดำเนินรายการ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กำกับรายการและคณะผู้ร่วมงานทุกคน ในขั้นนี้จะเริ่มถ่ายทำตามบทที่ได้เขียนไว้ จากนั้นจึงนำมาตัดต่อเพื่อเรียบเรียงภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วจึงบันทึกเสียงบรรยาย เสียงดนตรี เสียงประกอบต่างๆ ดังนั้นในการผลิตรายการโทรทัศน์ การสอนนั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและมีการเตรียมการเป็นอย่างดี การดำเนินการผลิตจึงจะเรียบร้อยสมบูรณ์ พร้อมทั้งได้ผลงานที่มีคุณภาพด้วย

4.3.2 การเขียนบทเพื่อการถ่ายทำวิดีโอ

การเขียนบทเป็นการเขียนเพื่อสื่อความหมายด้วยภาพและเสียง เพื่อการถ่ายทำรายการวิดีโอจึงมีความสำคัญมาก เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้ร่วมงานการผลิตได้รับทราบและเข้าใจตรงกันว่าจะทำงานได้อย่างไร ผู้เขียนบทจะต้องมีความรู้ความเข้าใจต่อการใช้ภาษาในการเขียนบท นอกเหนือจากเนื้อหาสาระจากเรื่องนั้น

อาศิรา สามห้วย (2538:18-19) ได้กล่าวถึง การเขียนบทเพื่อการถ่ายทำวิดีโอว่ามีขั้นตอนที่ผู้เขียนควรยึด เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติดังนี้

1. กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย (Target Audience) ผู้เขียนต้องกำหนดลงไปให้แน่นอนว่ากลุ่มผู้ชมเป็นกลุ่มเป้าหมายใด ซึ่งต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกันเท่านั้น
2. วัตถุประสงค์ของรายการ (Program Objective) ควรมีวัตถุประสงค์เดียว
3. ความยาวของรายการควรกำหนดแน่นอน
4. ค้นหาและรวบรวมข้อมูล (Information Gathering) สำหรับประกอบความคิดและจัดสรรเนื้อหารายการ

5. ลำดับเนื้อหา (Editing Running Order) โดยคำนึงถึง

5.1 วิธีการนำเสนอ (Presentation Technique) ซึ่งอาจจะเป็นการสาธิตบรรยาย

5.2 การเสนอภาพที่ต้องการให้ปรากฏในจอโทรทัศน์ เพื่อการถ่ายทอดเนื้อหา

6. การลำดับภาพ (Picture Running Order) การทำแผนที่ภาพที่จะนำเสนอ
 7. สถานที่การถ่ายทำควรกำหนดให้ชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทำใน หรือ นอกสถานที่
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต (2528 : 38) ได้ให้คำแนะนำในการเขียนบทเพื่อให้สนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. ควรเขียนบทให้เป็นแบบง่าย ๆ อย่าเขียนให้ซับซ้อนเกินไป ข้อความ รูปภาพหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ควรให้การสื่อความหมายที่ชัดเจน
2. ผู้เขียนบทต้องระลึกถึงจุดมุ่งหมายของรายการตลอดเวลา
3. คำบรรยายควรเขียนแบบคำสนทนา ไม่ใช่แบบการเขียนนวนิยาย
4. ภาพเนื้อหาที่ปรากฏควรนานพอที่จะให้ผู้ชมสามารถศึกษาเนื้อหานั้นได้อย่างเข้าใจ และถ้าเป็นภาพหรือข้อความที่ให้ผู้ชมคิดจะต้องให้เวลาที่ผู้ชมคิดได้
5. ภาพและคำบรรยายต้องสัมพันธ์กัน
6. ภาษาที่ใช้ในการบรรยายควรเหมาะกับระดับชั้นของผู้ชม
7. ถ้าไม่ถนัดในการเขียนภาพประกอบบท ในส่วนของภาพอาจใช้ภาพการ์ตูนลายเส้นง่าย ๆ หรือบรรยายภาพแทน

สรุป หลักการสำคัญในการเขียนบทเพื่อถ่ายทำวิดีโอ จำเป็นที่จะต้องเขียนให้ภาพสามารถบรรยายความหมายได้ ส่วนเสียงนั้นเพื่ออธิบายความหมายของภาพให้ชัดเจนขึ้น

สำหรับรูปแบบการเขียนบทโทรทัศน์ สุรัชย์ ลิกขาบัณฑิต (2528 : 39-44) ได้กล่าวเอาไว้ว่า การเขียนบทโทรทัศน์แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ

1. บทแบบสมบูรณ์ (Fully-Scripted Show) เป็นบทอย่างละเอียดบอกคำพูดทุกคำที่พูดในการแสดงตามที่แบ่งไว้ในส่วนของภาพและส่วนของเสียง
2. บทแบบย่อ (Semi-Scripted Show) เป็นบทที่แตกต่างจากบทแบบสมบูรณ์ตรงที่ข้อความที่พูด จะบอกเอาไว้อย่างหลวมๆ ผู้แสดงไม่จำเป็นต้องพูดตามบททุกอย่าง
3. บทลำดับรายการ (Show Format) เป็นการเขียนแบบง่ายๆ จะมีเพียงหัวข้อรายการตามลำดับเวลา โดยจะบอกระยะเวลาของชอตนั้นและจำนวนเวลาที่ใช้
4. บทข้อมูลรายการ (Fact Sheet) เป็นบทที่มีลักษณะเป็นการบอกรายการสิ่งที่จะถ่ายและบอกคำบรรยายคร่าวๆ เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น

บทโทรทัศน์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตรายการ รายการบางประเภทไม่สามารถเขียนบทล่วงหน้าได้ เช่น รายการถ่ายทอดสด รายการข่าว ผู้ถ่ายทำจะต้องทราบลำดับเหตุการณ์อย่างคร่าวๆ เพื่อเป็นแนวทางในการถ่ายทำ รายการบางประเภทจัดเตรียมบทเป็นแบบบทลำดับรายการ การถ่ายตามลำดับจะเป็นแนวทางในการถ่าย แต่ถ้าเป็นรายการที่ทราบรายละเอียดที่พอจะเขียนบทได้ก็จะเป็นบทแบบย่อ ส่วนรายการที่มีรายละเอียดเนื้อหาสมบูรณ์และจะต้องดำเนินเรื่องตามเนื้อหาก็คือเขียนเป็นบทสมบูรณ์

2.3.3 การหาประสิทธิภาพรายการวิดิทัศน์

ในการพัฒนารายการวิดิทัศน์ ก่อนนำไปใช้ควรได้มีการทดลองแก้ไขปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเสียก่อน เพื่อให้ได้ทราบว่ารายการวิดิทัศน์นั้นมีคุณภาพเพียงใด มีสิ่งใดที่ยังบกพร่องอยู่จะต้องมีการนำรายการวิดิทัศน์ไปทดลองใช้กับตัวอย่างกลุ่มที่จะใช้จริง

เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต (2528 : 284-286) ได้กล่าวเอาไว้ว่า เกณฑ์ที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพนั้น มีหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่นิยมมากคือ The 90/90 Standard 90 ตัวแรกเป็นคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามในทุกรอบของบทเรียนถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 90 90 ตัวหลังเป็นคะแนนที่ได้จากการทำข้อสอบหลังการเรียนบทเรียนถูกต้องเฉลี่ยร้อยละ 90

การนำวิดิทัศน์มาใช้ในการฝึกอบรม

วิดิทัศน์เป็นสื่อโสตทัศนประเภทเคลื่อนไหวที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในการฝึกอบรม เนื่องจากเป็นสื่อที่มีคุณค่าในการให้ประสบการณ์การเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสที่สำคัญทั้งทางตาและทางหูจึงสามารถใช้ได้ผลดีในการฝึกอบรมได้หลายลักษณะ

อุดม มุ่งเกษม และนงลักษณ์ หอตระกูล (2538 : 133 - 134) ได้ชี้ให้เห็นถึงการนำวิดิทัศน์มาใช้เป็นสื่อในการศึกษาและฝึกอบรม โดยแยกตามลักษณะการใช้พื้นฐานได้ 4 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 ใช้เป็นสื่อช่วยสอน โดยใช้เสริมสื่ออื่นๆ หรือเสริมเทคนิควิธีการฝึกอบรมอื่นๆ

ลักษณะที่ 2 ใช้เป็นสื่อทำการสอนโดยตรง ซึ่งต้องมีการผลิตหรือออกแบบมาเป็นรายการพิเศษ เน้นความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ หรือการทำให้ผู้ชมเรียนรู้ถึงสิ่งต่างๆ ได้อย่างแท้จริง

ลักษณะที่ 3 ใช้เป็นสื่อขยายความคิด ประสบการณ์ เป็นการใช้นำสื่อเพื่อนำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่ได้นำเสนอแล้วมาแสดงให้ผู้ชมได้รับการย้ำเตือนและทดสอบความรู้ความเข้าใจ ให้มีความคิดความจำดีขึ้นกว่าเดิม

ลักษณะที่ 4 ใช้เป็นสื่อทำหน้าที่แทนวิทยากร เป็นลักษณะการใช้ที่ไม่ต้องการวิทยากร เพราะมีลักษณะของการเรียนการสอนแบบบทเรียนสำเร็จรูปมาประยุกต์ใช้ หากใช้คอมพิวเตอร์มาผนวกหรือวิดีโอดิสก์เข้ามาช่วยจะทำให้สถานการณ์การเรียนรู้ดีขึ้น

ประหยัต์ จิระวรพงศ์ (2528 : 171 – 172) ได้กล่าวถึงการนำวีดิทัศน์มาใช้ในการศึกษาและฝึกอบรม ดังนี้

1. ควรเตรียมชุดอุปกรณ์และติดตั้งเครื่องรับไว้ให้พร้อม กล่าวคือ จัดตั้งเครื่องรับโทรทัศน์ไว้ให้สูงกว่าระดับพื้น 4 – 7 ฟุต โดยทำมุมเงยกับระดับสายตาผู้ดูประมาณ 30 องศาให้อยู่ในทิศทางที่หลีกเลี่ยงแสงสะท้อนที่ปรากฏบนจอภาพ

2. ควรจัดที่นั่งดู ให้ระยะห่างอยู่ระหว่าง 5 – 23 ฟุต กับเครื่องรับ (ขนาด 24 นิ้ว) ในบริเวณรัศมี 45 องศา จากเส้นกึ่งกลางของจอภาพ

3. ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมรายละเอียด เนื้อหา จุดประสงค์ เวลา รายการและขั้นตอนการเสนอล่วงหน้า

4. เตรียมตัวผู้เรียนล่วงหน้า โดยการแนะนำข้อความสำคัญหรือสิ่งที่ต้องการจะเน้นเป็นพิเศษหรือการให้ความรู้พื้นฐานโดยใช้เอกสาร เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการสอนด้วยโทรทัศน์

5. เตรียมรายการที่จะเสนอ

6. ติดตามและอภิปรายผล

ดังนั้น การนำวีดิทัศน์ไปใช้ในการศึกษาและฝึกอบรม ผู้ใช้ต้องพิจารณาให้เหมาะสมว่าจะนำไปใช้ในลักษณะใด แล้วปฏิบัติตามขั้นตอนการใช้วีดิทัศน์เพื่อการเรียนการสอนและการฝึกอบรมให้ถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้บทเรียน วีดิทัศน์สำหรับการศึกษาด้วยตนเอง โดยใช้วีดิทัศน์เป็นสื่อทำหน้าที่แทนวิทยากรจำเป็นต้องระมัดระวังในการใช้ให้เป็นไปตามหลักการใช้วีดิทัศน์ในการเรียนการสอน และการฝึกอบรมโดยใช้บทเรียนโปรแกรมควบคู่กันไปด้วยจึงจะได้ผลสมบูรณ์

อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล คุปรัตน์ (2524 : 191 – 192) ได้กล่าวถึงคุณค่าของเทปโทรทัศน์หรือวิดีโอที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. นำเหตุการณ์ต่างๆ มาสู่ห้องเรียน
2. สามารถจัดข้อผิดพลาดในการสอน
3. ใช้กับผู้เรียนจำนวนมาก
4. ประหยัดเวลา เงินและครูสอน
5. นักเรียนสามารถนำมาใช้เรียนเป็นกลุ่มหรือคนเดียวได้
6. ใช้บันทึกจากภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ได้

อารีย์ สังขพันธ์ (2528 : 128) ได้กล่าวถึงบทบาทของการใช้วิดิทัศน์ในการฝึกอบรมซึ่งสามารถนำมาใช้ได้หลายประการคือ

1. ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียน การสอน แทนวิทยากร ซึ่งการฝึกอบรมสมัยใหม่จะเน้นให้นำเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการฝึกอบรมมากขึ้น โดยเฉพาะวิดิทัศน์ได้เข้ามามีบทบาทมากในการฝึกอบรมปัจจุบัน และวิธีการนี้วิทยากรมีบทบาทเพียงช่วยเสริมด้านเนื้อหา หรือเสริมกิจกรรมอื่นๆ ให้สมบูรณ์ขึ้นเท่านั้น
2. ใช้เสริมหรือเพิ่มเติมเนื้อหาที่วิทยากรบรรยายไปแล้ว
3. ใช้เป็นกิจกรรมเสริมเช่น นำเข้าสู่บทเรียน ใช้ในระหว่างบทเรียน และเป็นการสรุปบทเรียน ซึ่งวิธีการที่ 2 และที่ 3 ใช้กันมากในการฝึกอบรมปัจจุบัน
4. ใช้วิดิทัศน์ในการศึกษาด้วยตนเองเช่น ชุดฝึกอบรมทางไกล ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ในการฝึกอบรม ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้ศึกษาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้ามาอยู่ในห้องฝึกอบรม

ประโยชน์ของการนำวิดิทัศน์เข้ามาใช้ในห้องฝึกอบรม

1. ผู้เชี่ยวชาญที่ต้องทำหน้าที่เป็นวิทยากรด้วย จะสามารถนำเทปโทรทัศน์เข้ามาใช้ให้การเรียนรู้ในวิชานั้นๆ ได้ผลอย่างเต็มที่
2. เทปวิดิทัศน์สามารถนำบุคคล สิ่งของ และเหตุการณ์ต่างๆ ที่ไม่สามารถนำเข้ามาจริงๆ ในห้องฝึกอบรมได้หรือนำเข้ามาได้ยาก มาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้สัมผัสด้วยตนเองทั้งจากการมองเห็นและการฟัง
3. เทปวิดิทัศน์สามารถเสนอภาพที่ให้สีสัน การเคลื่อนไหว และนำสิ่งที่จริงจากโลกภายนอก เข้ามาทำให้ดูน่าตื่นเต้น และน่าสนใจขึ้นได้มาก โดยใช้เทคนิคพิเศษต่างๆ ของภาพเข้าช่วย

4.4 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับวิดิทัศน์เพื่อการฝึกอบรม

งานวิจัยเกี่ยวกับรายการวิดิทัศน์ทั้งในและต่างประเทศได้มีการทำวิจัยกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในรูปแบบของการวิจัยเพื่อการพัฒนา และงานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบทางการศึกษาหรือ

การจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ ซึ่งผลการวิจัยที่ได้รับล้วนเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งสิ้น

จรี ก้อนนิล (2540 : บทคัดย่อ) ผลการใช้วีดิทัศน์แบบโปรแกรม เรื่อง “การประกันชีวิต” สำหรับฝึกอบรมพนักงานสอบบัตรตัวแทน ผลการศึกษาพบว่า ผลการทดสอบประสิทธิภาพของรายการวีดิทัศน์แบบโปรแกรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 90/90 ส่วนการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ พบว่า ตัวแทนขายใหม่ที่เรียนด้วยรายการวีดิทัศน์แบบโปรแกรมมีผลการเรียนรู้สูงกว่าตัวแทนขายใหม่ที่เรียนด้วยการฝึกอบรมตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เทพาย บุญประคอง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างบทเรียนเทปโทรทัศน์ ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า บทเรียนเทปโทรทัศน์ ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (80/80) กล่าวคือ มีประสิทธิภาพ 88.33/84.45

วิรัตน์ รักษาแก้ว (2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการสร้างเทปโทรทัศน์ เรื่อง “เทคนิคการพบกลุ่ม” สำหรับประกอบการอบรมครูประจำกลุ่มการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ กลุ่มตัวอย่างในการหาคุณภาพของเทปโทรทัศน์โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านโทรทัศน์และภาพยนตร์ จำนวน 15 คน โดยให้ตอบคำถามหลังจากชมเทปโทรทัศน์และทดสอบหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของครูประจำการสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน ซึ่งไม่เคยผ่านการอบรมครูประจำกลุ่มทาง ว.ปณ.มาก่อน โดยให้การฝึกอบรมโดยใช้เทปโทรทัศน์ก่อนการฝึกอบรมให้ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยเทปโทรทัศน์ แล้วทำการสอบวัดอีกครั้ง

วสันต์ อติศัพท์ (2533 : 13) ได้ศึกษาถึงบทบาทของวิทยุโทรทัศน์ในการศึกษาและการฝึกอบรม อันเป็นสื่อที่มีบทบาทสูงต่อสังคมปัจจุบัน ได้แก่

1. วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่รวมเอาสื่อชนิดอื่นๆ ไว้ในตัวเองได้ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง จึงทำให้มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดสารต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

2. ภาพและเสียงที่แสดงออกมาจากวิทยุโทรทัศน์ สามารถเร้าและจูงใจการติดตามของผู้ชมเป็นอย่างมาก

3. ความสามารถทางเทคนิค ในการทำภาพพิเศษ (Special Effects) ย่อมช่วยในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพได้มากขึ้น

4. การเสนอสารทางวิทยุโทรทัศน์ ทำได้หลายรูปแบบที่เหมาะสมกับสารนั้นและกลุ่มผู้ชม

5. วิทยุโทรทัศน์ มีอิทธิพลต่อจิตใจผู้คนสูงไม่ว่าจะเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ เป็นสื่อที่ทำให้ผู้ชมรู้สึกคล้อยตามได้ง่าย

6. ผู้ชมสามารถรับรายการโทรทัศน์ได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะจากการออกอากาศ การส่งไปตามสายเคเบิล การยืมเทปโทรทัศน์มาชมเอง ฯลฯ ทำให้ผู้ชมมีทางเลือกได้ตามความเหมาะสมของแต่ละคน

อัมพร น้อยสุวรรณ (2540 : 48) ได้ศึกษาผลการใช้วิดิทัศน์แบบโปรแกรมกิจกรรม นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า รายการวิดิทัศน์แบบโปรแกรมนาฏศิลป์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 และผลการเรียนรู้กิจกรรม นาฏศิลป์ของนักเรียนที่เรียนจากรายการวิดิทัศน์แบบโปรแกรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการ สอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมปราชญ์ สมณะ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านทักษะปฏิบัติของ นิสิตวิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เรียนโดยใช้บทเรียน วิดิทัศน์แบบโปรแกรมและบทเรียนวิดิทัศน์แบบสาริต ผลการศึกษาพบว่า

1. นิสิตที่เรียนด้วยบทเรียนวิดิทัศน์แบบโปรแกรมและบทเรียนวิดิทัศน์แบบสาริตมีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2. นิสิตที่เรียนด้วยบทเรียนวิดิทัศน์แบบโปรแกรมและบทเรียนวิดิทัศน์แบบสาริตมีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. นิสิตที่เรียนด้วยบทเรียนวิดิทัศน์แบบโปรแกรม และบทเรียนวิดิทัศน์แบบสาริตมีผล สัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นิสิตที่เรียนด้วยบทเรียนวิดิทัศน์แบบโปรแกรมและบทเรียนวิดิทัศน์แบบสาริต เรื่อง อุปกรณ์ที่สำคัญในการผลิตรายการวิดิทัศน์เบื้องต้น การจัดแสงและการจัดต่อวิดิทัศน์มีผล สัมฤทธิ์ทางด้านทักษะปฏิบัติ(ผลงาน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ นิสิตที่เรียนเรื่อง คำสั่งกล้องและภาษาภาพ กระบวนการผลิตรายการวิดิทัศน์ มีผลสัมฤทธิ์ทาง ด้านทักษะปฏิบัติ(ผลงาน) แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สมเกียรติ วรรณเฉลิม (2542 : 40) ได้ศึกษาผลการใช้รายการวิดิทัศน์เพื่อการฝึก ทักษะนาฏศิลป์โขนเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลจากการวิจัยพบว่า รายการวิดิทัศน์เพื่อการฝึกทักษะนาฏศิลป์โขนเบื้องต้นมีประสิทธิภาพ 91/96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ กำหนด 91/91 และนักเรียนที่เรียนจากรายการวิดิทัศน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่า นักเรียนที่เรียนจากการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุทิศ ลิ้มสุวรรณ (2540 : 53-54) ได้ทำการพัฒนารายการวิดิทัศน์ศึกษาด้วยตนเอง แบบอนุমান ในการเรียนกลุ่มวิชาทักษะคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบ ว่า รายการวิดิทัศน์ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 85.428/85.222 และเมื่อนำมาใช้ทดลองเปรียบ เทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในกลุ่มทดลองที่เรียนกับรายการวิดิทัศน์ศึกษาด้วยตนเองแบบ

อนุมานวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการบวก การลบ การคูณ การหาร สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนตามรายการปกติที่มีครูสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เบอร์ค (Burke .1971 : XII) ได้ทำการทดลองและสังเกตการณ์การเรียนการสอนโดยใช้โทรทัศน์ พบว่า คุณภาพการเรียนการสอนโดยใช้โทรทัศน์ดีกว่าการสอนปกติ

ฮิลเลียร์ด (Hilliard. 1978: 4-6) ชื่อเรื่อง การแพร่ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์ : โทรทัศน์เพื่อการเรียนการสอน(Television Broadcasting : AV Instructional) พบว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นการให้การศึกษาแก่สังคม เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ช่วยให้การขยายตัวทางวัฒนธรรม และเป็นโรงเรียนที่ไม่มีขีดจำกัด เป็นอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน รวมทั้งยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมโทรทัศน์

กุสตาฟส์สัน (Gustavsson 1982 : 59-62) ได้ทดลองสอนโดยใช้โทรทัศน์ในโรงเรียนอาชีวศึกษาในประเทศสวีเดน (Sodertalje Vocational School) ผลการทดลองปรากฏผลว่า

1. โทรทัศน์เป็นนิมิตใหม่ของการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้
2. นักเรียนสนใจ และประหยัดเวลาในการสอน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนถึง 25-30%
3. สามารถแสดงเทคนิคต่างๆได้อย่างชัดเจน
4. ประสิทธิภาพการสอนของครูเพิ่มขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิทยุทัศน์ จะเห็นได้ว่า การนำวิทยุทัศน์ การสอนมาให้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และมีความสนใจต่อบทเรียนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ให้ประโยชน์ได้หลายรูปแบบ สามารถเข้าถึงคนหมู่มากได้พร้อมๆกัน เสนอเนื้อหาสาระความรู้ ความคิดและประสบการณ์ต่างๆโดยผู้ชมไม่ต้องมีความรู้ทางภาษาสูงนักและยังสามารถนำอุปกรณ์และครูที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านบันทึกลงเทปวิทยุทัศน์ ซึ่งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูและอุปกรณ์การสอน ดังนั้นวิทยุทัศน์จึงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและมีความสนใจต่อบทเรียนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศในชั้นเรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็วกว่าการสอนปกติ และผลการวิจัยยังพบว่า รายการวิทยุทัศน์ยังส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้ที่เรียนสูงขึ้นด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการพัฒนารายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสหกรณ์

5.1 ความหมายการสหกรณ์

สหกรณ์ คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ สหกรณ์เป็นของสมาชิก บริหารงานโดยสมาชิก และเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตย ด้วยวิธีการสหกรณ์ ซึ่งยึดหลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นวิธีการในการดำเนินงาน

5.2 ประวัติความเป็นมาของสหกรณ์อย่างย่อ

มูลเหตุของการเกิด

ประดิษฐ์ มัชฌิมา (2541) ได้สรุปประวัติการสหกรณ์อย่างย่อไว้ว่า การสหกรณ์ได้เกิดขึ้นจากการบีบคั้นทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงาน และผู้ผลิตขนาดเล็กในประเทศอังกฤษ ในช่วงการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมระหว่างปี ค.ศ. 1760 (พ.ศ. 2303) และปี ค.ศ. 1830 (พ.ศ. 2373) ทำให้เจ้าของธุรกิจขนาดเล็กล้มละลาย และกลายเป็นลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานในที่สุด เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ก็กดขี่และเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานทุกวิถีทางเช่น 1) ให้ทำงานวันละ 12 - 18 ชั่วโมง แต่จ่ายค่าจ้างต่ำ 2) ให้คนงานซื้อสินค้าซึ่งโรงงานจัดจำหน่ายให้ด้วยเงินเชื่อ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยเงินเชื่อในอัตราสูง สภาพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศไอร์แลนด์เหนือ เยอรมัน ออสเตรีย และประเทศยุโรปอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นจึงได้มีนักคิด และผู้นำชุมชนที่สำคัญหลายคนในหลายประเทศ ช่วยกันคิดหาทางที่จะช่วยเหลือและยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนยากคนจนเหล่านี้ให้ดีขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ด้วยการตั้งหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ขององค์กรศาสนา (แจกอาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค) สมาคมสงเคราะห์เพื่อสภาพแรงงาน และอื่น ๆ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะขาดหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน คือ “หลักการช่วยเหลือตนเอง” (Self - Help) จึงได้คิดหาทางแก้ไขด้วยการตั้งองค์การธุรกิจที่พึ่งตนเอง และช่วยเหลือตนเอง ขึ้น ในรูปของ “การสหกรณ์”

การสหกรณ์ได้ถูกนำมาเผยแพร่ และจัดตั้งในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก เป็นเวลาเกือบร้อยปีแล้ว โดยระยะเริ่มแรกได้มีการส่งเสริมและจัดตั้งในประเทศญี่ปุ่น และอินเดียก่อน แล้วแพร่ขยายไปสู่ประเทศข้างเคียงในกาลต่อมา เช่น จากญี่ปุ่นได้แพร่ไปสู่เกาหลี จีนและไต้หวัน จากอินเดียได้แพร่ไปสู่ศรีลังกา พม่า ไทย มาเลเซีย ออสเตรเลีย และแอฟริกา

ดังนั้น หากสังเกตให้ดีจะเห็นได้ว่า การสหกรณ์ในเอเชียได้เกิดขึ้นตามสายของอำนาจ คือ เมื่ออังกฤษปกครองอินเดีย ก็นำระบบสหกรณ์มาเผยแพร่ในอินเดีย เสร็จแล้วก็ขยายไปสู่ประเทศข้างเคียง คือ พม่า ศรีลังกา มาเลเซีย และแอฟริกา เป็นต้น ส่วนประเทศไทยแม้จะไม่

เคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษมาก่อน แต่ก็อยู่ใต้อิทธิพลของอังกฤษมานาน ดังนั้น เราจึงได้รูปแบบของการจัดตั้ง และการดำเนินงานสหกรณ์มาจากอินเดีย และคำว่า “สหกรณ์” ของไทย ก็คือคำว่า “Sahakarna” ของอินเดีย นั่นเอง

กำเนิดของการสหกรณ์

1. สหกรณ์ผู้บริโภคน (ร้านสหกรณ์)

ร้านสหกรณ์แห่งแรกของโลกได้เกิดขึ้นที่เมืองรอชเดล ประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1844 (พ.ศ. 2387) ชื่อว่าร้านสหกรณ์รอชเดล ซึ่งถือว่าเป็นสหกรณ์สมบูรณ์แบบแรกของโลก เพราะรูปแบบ โครงสร้าง วัตถุประสงค์ หลักการ และวิธีการดำเนินงานที่ผู้นำสหกรณ์แห่งนี้ได้ร่วมกันค้นคิด และนำไปปฏิบัตินั้น สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลดีได้ คือ

1. ดำเนินธุรกิจในกลุ่มสมาชิกได้สำเร็จ ด้วยการร่วมทุนและการร่วมกำลังกันโดยไม่ต้องพึ่งพาบุคคลภายนอกแต่อย่างใด
2. แก้ปัญหาการรัดเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลางได้
3. ยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้สูงขึ้น ด้วยการประหยัด (ทำให้เกิดการออม) ด้วยการมีอาชีพและมืงานทำ (ทำให้เกิดรายได้) และด้วยการให้การศึกษแก่สมาชิก
4. สร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคมขึ้น เพราะสมาชิกมีการศึกษาและรายได้สูงขึ้น
5. สร้างสันติสุขให้เกิดแก่ชุมชนและสังคมได้ เพราะสมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้สูงขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมมีน้อยลง และนอกจากนั้นสมาชิกสหกรณ์ ก็ประพฤติตัวดีขึ้นด้วย คือ เลิกดื่มและเลิกเล่นการพนัน ทำให้มีรายได้ (จากการประหยัด) มากขึ้น และหันมาเอาใจใส่ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ในครอบครัวมากขึ้น

ดังนั้น ผลสำเร็จของร้านสหกรณ์รอชเดล จึงเป็นแรงจูงใจให้ประชาชนและรัฐบาลในส่วนต่าง ๆ ของโลก ได้พยายามส่งเสริม เผยแพร่ จัดตั้ง และดำเนินการสหกรณ์ในโอกาสต่อมา ซึ่งมีรูปแบบทั้งสหกรณ์ผู้ผลิต สหกรณ์ผู้บริโภคน และสหกรณ์รูปแบบอื่น ๆ เกือบจะทั้งหมด

2. สหกรณ์เครดิต

สหกรณ์การให้กู้ยืมหรือที่ทราบกันดีในนาม “สหกรณ์เครดิต” นั้น ได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศเยอรมันนี ซึ่งมีอยู่ 2 แบบด้วยกัน คือ

1) สหกรณ์เครดิตสำหรับชาวเมือง

สหกรณ์เครดิตสำหรับชาวเมือง ได้ตั้งขึ้นครั้งแรกที่เมืองเดลิทซ์ ในประเทศเยอรมันนี เมื่อปี ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) โดย เฮร์มันน์ ชูลซ์ (Hermann Schulze) ผู้พิพากษาแห่งเมืองเดลิทซ์ เป็นผู้จัดตั้ง เพื่อให้คนงานช่างฝีมือและพ่อค้าขนาดเล็กในเมืองได้

กู้ยืมไปประกอบอาชีพ โดยให้สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบต่องินกู้ของตนเอง เพราะเป็นสหกรณ์ชนิดจำกัด ซึ่งต่อมาสหกรณ์ดังกล่าวได้แพร่หลายไปสู่ประเทศต่าง ๆ ในยุโรป อเมริกา และแคนาดา รวมทั้งเอเชียเราด้วยในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน และธนาคารสหกรณ์สำหรับชาวเมือง (Urban Bank)

2) สหกรณ์เครดิตสำหรับชาวชนบท

สหกรณ์เครดิตสำหรับชาวชนบท (Village Credit Co-operative หรือ Rural Bank) ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกที่เมืองเฮดเดสดอร์ฟ ประเทศเยอรมันนี เมื่อปี ค.ศ. 1862 (พ.ศ. 2405) โดยมี เฟรดริก วิลเฮล์ม ไรไฟเฟเซน (F.W.Raiffeisen) นายกเทศมนตรีแห่งเมืองเฮดเดสดอร์ฟเป็นผู้จัดตั้ง เพื่อให้เกษตรกรได้กู้ยืมไปทำทุนและประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นสหกรณ์เครดิต (หาทุน) ขนาดเล็กชนิดไม่จำกัด ซึ่งต่อมาได้เป็นต้นแบบของสหกรณ์กู้ยืมเพื่อการผลิต การเกษตรทุกประเภท เช่น สหกรณ์หาทุน สหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตรายการ สหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรรูปต่าง ๆ รวมทั้งธนาคารสหกรณ์ด้วย ดังนั้น เมืองไทยของเราจึงเป็นหนี้บุญคุณต่อท่านผู้นี้มาก เพราะสหกรณ์รูปแรกของไทย (สหกรณ์หาทุน) ได้ถอดรูปแบบมาจากสหกรณ์ของท่านก่อน และวิวัฒนาการเป็นลำดับ จนกลายมาเป็นสหกรณ์การเกษตรในปัจจุบัน แม้สหกรณ์รูปอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหกรณ์ออมทรัพย์ ก็ได้แนวคิดในการจัดตั้งและการดำเนินงานมาจากสหกรณ์เครดิต (หาทุน) เช่นเดียวกัน

ระบบสหกรณ์ในประเทศไทย เป็นระบบรัฐอุปถัมภ์ เพราะรัฐเป็นผู้จัดตั้ง ในการสนับสนุนด้านนโยบาย เงินทุน และอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมเผยแพร่การศึกษา ฝึกอบรมและการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ดังนั้น รัฐจึงออกกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อกำกับดูแลสหกรณ์ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2511 และ พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

วิวัฒนาการของสหกรณ์ในประเทศไทย

บุญมี จันทรวงศ์ (2543) ได้เรียบเรียง และสรุปสหกรณ์ในประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. วิวัฒนาการของสหกรณ์

มูลเหตุที่กำเนิดสหกรณ์ในประเทศไทยนั้น สืบเนื่องมาจากภาวะการบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวนา ทั้งนี้เนื่องจากการทำนาไม่ได้ผล และขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพตลอดจนถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุน พ่อค้าคนกลาง (สุริยะ เจียมประชากร. 2529 : 36) ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2457 กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ได้ปรึกษาเซอร์เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ (Sir Bernard Hunter) ถึงแนวทางการแก้ปัญหาของชาวนา ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่าให้ตั้งธนาคารให้กู้ยืมแห่งชาติขึ้น เพื่อให้กู้ยืมเงินโดยใช้ที่ดินและหลักทรัพย์อื่นเป็นประกัน ส่วนวิธีการ ควรมีให้ชาวนาทอดทิ้งที่ดินและหลบหนีหนี้สินนั้น ให้ชาวนาที่ได้รับเงินกู้ไปรวมกันเป็นสมาคม ซึ่งกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อธิบดีกรมพาณิชย์และสถิติพยากรณ์ในขณะ

นั้น ได้ทรงบัญญัติศัพท์ภาษาไทยว่า “สมาคมสหกรณ์” (สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย, 2528 : 38)

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2459 จึงได้ทดลองจัดตั้งสหกรณ์หาทุนขึ้นที่ จังหวัดพิษณุโลก ใช้ชื่อว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้” ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นแห่งการสหกรณ์ในประเทศไทยอย่างแท้จริง

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งสหกรณ์วัดจันทร์ ไม่จำกัดสินใช้ ขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ระบบสหกรณ์ในประเทศไทยได้มีวิวัฒนาการในหลายด้านซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 4 ระยะ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2522 : 31 – 32) คือ

1. ระยะทดลอง (พ.ศ.2459 – 2470) ในระยะนี้ยังไม่มีกฎหมายสหกรณ์โดยเฉพาะ จึงใช้พระราชบัญญัติสมาคม พ.ศ.2457 เป็นกฎหมายคุ้มครองไปพลางก่อน จึงใช้ชื่อเรียกว่า สมาคมสหกรณ์และต่อมาในปี พ.ศ.2462 ก็ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์เพิ่มขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ.2463 ที่จังหวัดลพบุรี ในปี พ.ศ.2462 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ Mr.R.S.Lemay ที่ปรึกษากระทรวงพาณิชย์ พร้อมด้วยพนักงาน 2 คน (พระประกาศสหกรณ์และพระพิจารณาพาณิชย์) ไปดูงานในประเทศอินเดียและพม่า และได้กลับมากำหนดขั้นตอนการเตรียมงานจัดตั้งสหกรณ์และออกกฎหมายสหกรณ์โดยเฉพาะ

2. ระยะขยายตัว (พ.ศ.2471 – 2497) ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 ขึ้น ทำให้มีการจัดตั้งสหกรณ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2474 มีสหกรณ์จัดตั้งขึ้น 150 สหกรณ์ ใน 7 จังหวัด และสิ้นปี พ.ศ.2477 มีสหกรณ์ทั้งสิ้น 440 สหกรณ์ สมาชิก 6,324 คน ในพื้นที่ 14 จังหวัด ในระยะนี้เน้นการจัดตั้งสหกรณ์ประเภทหาทุนประเภทเดียวเพื่อช่วยเหลือชาวนาผู้ยากจนให้หลุดพ้นหนี้สิน มีทุนสำหรับทำมาหากินและตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 ได้เริ่มจัดตั้งสหกรณ์ประเภทอื่นๆ ขึ้นอีก เพื่อช่วยเหลือราษฎรในด้านต่าง ๆ เช่น สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน สหกรณ์บำรุงที่ดิน สหกรณ์ขายข้าว สหกรณ์อุตสาหกรรม สหกรณ์หาทุนและบำรุงดิน และสหกรณ์นิคม เป็นต้น และปี พ.ศ. 2480 ได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2490-2497 เป็นช่วงที่มีการเร่งจัดตั้งสหกรณ์เป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ.2495 ได้จัดตั้งกระทรวงสหกรณ์ขึ้น โดยมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีรักษาราชการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์ สิ้นปี พ.ศ.2497 มีสหกรณ์ทั้งสิ้น 10,338 สหกรณ์ เป็นสหกรณ์ประเภทต่างๆ ถึง 22 ประเภท ในพื้นที่ 65 จังหวัด

3. ระยะหยุดชะงัก (พ.ศ.2498-2511) เนื่องจากเร่งรีบจัดตั้งในช่วง พ.ศ.2490-2497 ทำให้ขาดการตรวจสอบ พิจารณาจัดตั้งให้ถูกต้องหลักเกณฑ์ ที่สำคัญประชาชนยังไม่ได้ทำความเข้าใจในวิธีการสหกรณ์ดีพอ และมีเจ้าหน้าที่น้อยทำให้เกิดข้อบกพร่องมากมาย ทำให้หลังจากปี พ.ศ.2497 อัตราการขยายตัวของสหกรณ์ลดลงและได้มีการสังเลิกละเลิกสหกรณ์ที่มีปัญหา

เสีย และในปี พ.ศ. 2506 รัฐบาลได้ยุบกระทรวงสหกรณ์ไปรวมกับกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ที่ตั้งขึ้นใหม่

4. ระยะการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ.2511-ปัจจุบัน) ในปี พ.ศ.2511 ได้มีการออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 ขึ้น ซึ่งเป็น การจัดระบบสหกรณ์ให้ทันสมัย และได้มีการปรับปรุงสหกรณ์ที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และปี พ.ศ. 2515 ได้ยุบกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ทำให้กรมที่เกี่ยวกับการสหกรณ์ในขณะนั้น ยกเว้นกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ยุบรวมเป็น “กรมส่งเสริมสหกรณ์” และย้ายมาสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2515 เป็นต้นมา

ปัจจุบัน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ให้ความสำคัญต่อระบบสหกรณ์อย่างมาก โดยได้มีบทบัญญัติที่ส่งเสริมระบบสหกรณ์ไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

การกำจัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อกู้ครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจและ ในหมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 85 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนและคุ้มครองระบบสหกรณ์ และต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 ขึ้นมาใช้แทนพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2511 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งของการสหกรณ์ที่จะได้พัฒนาระบบสหกรณ์ในประเทศให้เข้มแข็งและมีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ต่อไป

5.3 ประเภทของสหกรณ์

ในปัจจุบัน สหกรณ์ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ตามกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ.2516 คือ

1. สหกรณ์การเกษตร

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นและจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก่อนนายทะเบียนสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

2. สหกรณ์ประมง

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่ชาวประมงเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพซึ่งชาวประมงแต่ละคนไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ตามลำพัง บุคคลเหล่านี้จึงรวมตัวกันโดยยึดหลักการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. สหกรณ์นิคม

คือ สหกรณ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งที่มีการดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร การจัดสร้างปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่อยู่อาศัยควบคู่ไปกับการดำเนินการจัดหา สินเชื่อ ปัจจัยการผลิตและสิ่งของที่จำเป็น การแปรรูปการเกษตร การส่งเสริมอาชีพรวมทั้งกิจการให้บริการสาธารณูปโภคแก่สมาชิก

4. สหกรณ์ร้านค้า

คือ สหกรณ์ที่มีผู้บริโภคร่วมกันตั้งขึ้นเพื่อจัดหาสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป โดยจดทะเบียนตามกฎหมายสหกรณ์ในประเภทสหกรณ์ร้านค้า มีสภาพเป็นนิติบุคคลซึ่งสมาชิกผู้ถือหุ้นทุกคนเป็นเจ้าของ สมาชิกลงทุนร่วมกันในสหกรณ์ด้วยความสมัครใจ เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและเพื่อผดุงฐานะทางเศรษฐกิจของตนและหมู่คณะ

5. สหกรณ์ออมทรัพย์

คือ สถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกันหรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์นอกวง และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ สามารถกู้ยืมเงินได้เมื่อเกิดความจำเป็นตามหลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6. สหกรณ์บริการ

คือ สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติสหกรณ์ โดยมีประชาชนจำนวนไม่น้อย 10 คนขึ้นไป ที่มีอาชีพอย่างเดียวกันที่อยู่ในฐานะของผู้ผลิต/ผู้บริโภคหรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องเดียวกัน รวมตัวกันโดยยึดหลัก การช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้เกิดความมั่นคงและรักษาอาชีพดั้งเดิมที่ดีให้คงอยู่ต่อไป

5.4 ปรัชญา อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการสหกรณ์



รูป : ความสัมพันธ์ระหว่าง ปรัชญา อุดมการณ์ หลักการและวิธีการสหกรณ์

จากรูป จะเห็นว่าสุดยอดของการดำเนินงานสหกรณ์ที่ประสบผลสำเร็จ คือ ความอยู่ดี
กินดีของสมาชิกสหกรณ์ นั่นคือ ปรัชญาสหกรณ์ ทั้งนี้ต้องมี อุดมการณ์ ในการดำเนินงาน คือ

การช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิธีการสหกรณ์ คือ การนำหลักสหกรณ์ 7 ข้อ (ดังรูป) ไปปฏิบัติในสหกรณ์แต่ละประเภท ให้ประสบผลสำเร็จนั่นเอง



รูป : หลักการสหกรณ์ 7 ข้อ หลักของการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน

หลักการสหกรณ์

หลักการสหกรณ์ที่ถือใช้ปัจจุบันเป็นผลสืบเนื่องมาจากระเบียบปฏิบัติของผู้นำแห่งเมืองรอตเตอร์ดัม ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งร้านสหกรณ์ขึ้นในปี พ.ศ.2387 คือ นับได้ว่าเป็นร้านสหกรณ์แห่งแรกของโลกที่ดำเนินงานประสบความสำเร็จ ระเบียบปฏิบัติร้านสหกรณ์ของผู้นำแห่งเมืองรอตเตอร์ดัมในสมัยแรกได้มีการปรับปรุงแก้ไข และปรากฏหลักฐานใน พ.ศ.2403 ดังต่อไปนี้ (พสุ สัตถาภรณ์. 2523)

- 1) เงินทุนควรมาจากผู้ถือหุ้นและจำกัดอัตราเงินปันผล
- 2) การจัดหาสินค้าคุณภาพให้แก่สมาชิก
- 3) ความเที่ยงตรงในการชั่ง ตวง วัด
- 4) ขายสินค้าเงินสดตามราคาตลาด
- 5) กำไรควรจัดสรรตามส่วนซื้อของสมาชิก
- 6) ความเสมอภาคในการเป็นสมาชิกและการออกเสียง
- 7) การจัดการโดยพนักงานและกรรมการที่ได้รับการเลือกตั้งตามระยะเวลา
- 8) กำไรจำนวนแน่นอนควรจัดสรรเพื่อการศึกษา
- 9) รายงานและงบดุลควรนำเสนอสมาชิกให้บ่อยครั้ง

ถึงแม้ว่าระเบียบปฏิบัติของสหกรณ์รอสเตล จัดตั้งขึ้นมากกว่าหนึ่งร้อยปีแล้ว และเป็น การตั้งขึ้นเพื่อให้เฉพาะกับร้านค้าสหกรณ์ก็ตาม แต่หลักการบางข้อสามารถนำมาใช้กับสหกรณ์ ทั่วๆ ไปได้ ซึ่งเรื่องนี้ องค์การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (International Cooperative Alliance: I.C.A) ได้มีการประชุมปรึกษากัน ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. 2509 โดยนำเอาระเบียบปฏิบัติของรอสเตลมาแก้ไข ปรับปรุงใหม่ และได้ลงมติ กำหนดเป็นหลักการสหกรณ์ 6 ประการ

1. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ และไม่กีดกันการเข้าเป็นสมาชิก
2. การควบคุมตามหลักประชาธิปไตยและการดำเนินการเป็นอิสระ
3. การจำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้น
4. การจัดสรรรายได้สุทธิ (กำไร) เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม และความเป็นธรรมในหมู่ สมาชิก
5. การส่งเสริมการศึกษาอบรมทางสหกรณ์
6. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ทั้งปวง

หลักการสหกรณ์ 6 ประการนี้มีการถือใช้มาตลอด จนเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2538 องค์ การสัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ ได้จัดการประชุม ณ นครแมนเชสเตอร์ ประเทศ อังกฤษ เพื่อปรับปรุงเพิ่มเติมหลักการสหกรณ์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้หลักการสหกรณ์มีความ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งการให้สมาชิกมีความเข้าใจและนำ หลักการสหกรณ์ไปใช้ปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ซึ่งมีหลักการสหกรณ์ 7 ประการ และได้มีการ ประกาศให้สหกรณ์ทุกประเทศถือใช้โดยทั่วกัน

1. คำนิยาม

สหกรณ์ คือ สมาคมที่เป็นอิสระของบุคคลที่มารวมตัวกันด้วยความสมัครใจ ดำเนินการ ที่เป็นเจ้าของร่วมกันและมีการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการและ ความมุ่งมั่นร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2. คุณค่าของสหกรณ์

สหกรณ์ยึดมั่นในคุณค่าของการพึ่งพาตนเอง การเป็นประชาธิปไตย การมีสิทธิทัดเทียมกัน ความเที่ยงธรรมและความสามัคคี โดยมีสมาชิกที่เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมของความซื่อตรง ความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ตามแบบแผนที่สืบทอดกันมาจากผู้ริเริ่มการสหกรณ์

3. หลักการสหกรณ์

หลักสหกรณ์เป็นแนวทางสำหรับสหกรณ์ต่างๆ ในการนำคุณค่าของสหกรณ์ไปสู่การปฏิบัติ

หลักการที่ 1 สหกรณ์เป็นองค์กรแห่งความสมัครใจ เปิดรับบุคคลทั่วไปที่สามารถใช้บริการสหกรณ์ได้และเต็มใจจะรับผิดชอบในฐานะสมาชิก เข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกันทางเพศ ฐานะทางสังคม เชื้อชาติ การเมืองหรือศาสนา

หลักการที่ 2 การควบคุมโดยสมาชิกตามแนวทางประชาธิปไตย

สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่มีการควบคุมโดยสมาชิก ซึ่งมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีที่ได้รับการเลือกตั้งจากที่ประชุมใหญ่ให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อสมาชิกในสหกรณ์ ขัณฑ์ฐมสมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่นๆ ก็ดำเนินการตามแนวทางประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน

หลักการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก

สมาชิกมีส่วนร่วมในการลงทุน ในสหกรณ์ของตนเองอย่างเสมอภาคกันและมีส่วนในการควบคุมการใช้เงินทุนของสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยๆ ส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ โดยปกติสมาชิกจะได้รับผลตอบแทนในอัตราที่จำกัดตามเงินทุน ที่กำหนดเป็นเงื่อนไขของการเข้าเป็นสมาชิก สมาชิกสามารถจัดสรรเงินส่วนเกินของสหกรณ์เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่าง

หลักการที่ 4 มีการปกครองตนเองและมีอิสระ

สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาตนเองและปกครองตนเองโดยมีการควบคุมจากมวลสมาชิก หากสหกรณ์จะต้องมีข้อตกลงผูกพันกับองค์กรอื่นใดซึ่งรวมถึงหน่วยงานของรัฐบาลด้วย หรือจะต้องเพิ่มเงินลงทุนโดยอาศัยแหล่งเงินทุนภายนอกสหกรณ์ สหกรณ์จะต้องกระทำการดังกล่าวภายใต้เงื่อนไขที่มั่นใจได้ว่ามวลสมาชิกจะยังคงธำรงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมสหกรณ์ตามแนวทางประชาธิปไตย และสหกรณ์ยังคงดำรงความเป็นอิสระ

หลักการที่ 5 การให้การศึกษา การฝึกอบรม และข่าวสาร

สหกรณ์พึงให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่สมาชิก ผู้แทนสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงาน เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพึงให้ข่าวสารแก่สาธารณชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิด ในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของสหกรณ์

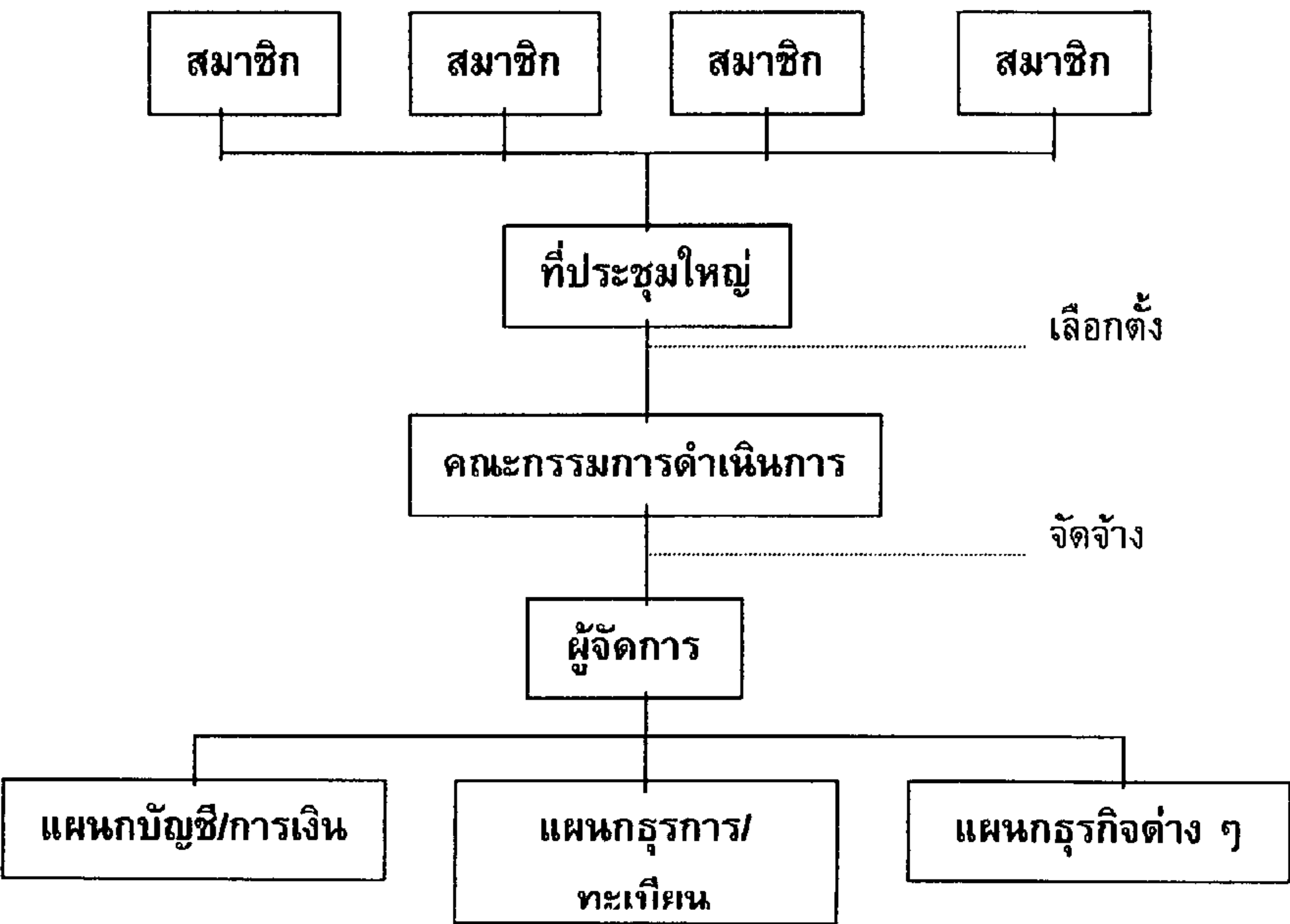
หลักการที่ 6 การร่วมมือระหว่างสหกรณ์

สหกรณ์จะสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ได้ โดยร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ

หลักการที่ 7 สหกรณ์พึงดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญยั่งยืนตามนโยบายที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

5.4. โครงสร้างสหกรณ์

การบริหารของสหกรณ์ทั้ง 6 ประเภท จะยึดหลักเดียวกัน คือบริหารงานโดยสมาชิก สมาชิกทุก ๆ คนจะเลือกตัวแทนซึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการดำเนินการ” จากที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการดำเนินการมีหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารงานให้สหกรณ์โดยจัดจ้าง “ผู้จัดการ” ให้ปฏิบัติงานในสหกรณ์ภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการดำเนินการ



งานวิจัยที่เกี่ยวกับสหกรณ์

ฐลิน สุขประเสริฐ (2540) ได้ศึกษาความพร้อมในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่าคนในองค์การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับที่น่าพอใจ มีความพร้อมในด้านทรัพยากรการบริหารและแนวคิดในด้านการบริหารจัดการขององค์การ ส่วนแนวคิดการช่วยเหลือกิจกรรมสังคมยังมีอยู่ไม่มาก ส่วนใหญ่ยังมุ่งเศรษฐกิจมากกว่าการมุ่งสังคม ซึ่งมีความหมายว่าสหกรณ์ยังไม่พร้อมที่จะช่วยกิจกรรมทางสังคม

ศุภชัย จานาพงศ์ (2540) ได้ศึกษาการผลิตและการตลาดกล้วยหอมเพื่อการส่งออกของสหกรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ในการผลิตกล้วยหอมเพื่อส่งออกนั้น สหกรณ์ได้มีการตกลงกัน โดยการทำสัญญาซื้อขายระหว่างสหกรณ์การเกษตรทำยาง จำกัด และสหกรณ์ผู้บริโภคริโกโตโต้ จำกัด ประเทศญี่ปุ่น จากผลการดำเนินงานรวม 5 ปี สหกรณ์มีผลกำไรจากการส่งออกทั้งสิ้นจำนวน 3.95 ล้านบาท ซึ่งในการผลิตจะเป็นการผลิตปลอดสารพิษ ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี สหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการผลิตคือ การคัดเลือกสมาชิกเข้าร่วมโครงการ การให้การศึกษาอบรมและการวางแผนการเพาะปลูก ตลอดจนการทำสัญญาซื้อขายกับสมาชิก พบว่าสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการจะได้ผลตอบแทนจากการผลิตมากกว่าการจำหน่ายให้พ่อค้าท้องถิ่นไร่ละ 7,000 บาท และสหกรณ์จะได้ผลตอบแทนในการรวบรวมส่งออก 31,184 บาทต่อการส่งออก 1 ครั้ง

สมภพ ตติยาภรณ์ (2541) ได้ศึกษาประโยชน์ที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรทั่วไปได้รับพบว่าสมาชิกได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ มีความแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้นสหกรณ์ ยกเว้น ธุรกิจการซื้อ และธุรกิจการขาย

ภาณุวัฒน์ ณ นครพนม (2542) ได้ศึกษาผลการจัดนิคมสหกรณ์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมที่มีต่อฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์ ผลปรากฏว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นทุกปัจจัย ยกเว้นหนี้สินที่มีเปลี่ยนแปลงในลักษณะลบ และจากการทดสอบสมมติฐานในด้านความรู้สึกของสมาชิก เกี่ยวกับความเป็นอยู่และสุขภาพของคนในครอบครัวในปัจจุบันเทียบกับอดีต พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าเป็นอยู่และสุขภาพของคนในครอบครัวปัจจุบันดีขึ้นกว่าเดิม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสหกรณ์จะเห็นได้ว่าระบบสหกรณ์เป็นส่วนที่ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ซึ่งควรที่จะมีการเผยแพร่ให้มีการนำระบบสหกรณ์ไปใช้อย่างกว้างขวาง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่ารายการวิดิทัศน์สามารถนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ช่วยแก้ปัญหาในการฝึกอบรมจำนวนคนมากๆ ในเนื้อหาวิชาเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ขึ้น เพื่อหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์ 85/85 ซึ่งจะช่วยให้ได้

บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ขึ้น เพื่อหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์ 85/85 ซึ่งจะช่วยให้ได้
สื่อสำหรับฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการพัฒนารายการ
วิทัศน์สำหรับใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนหรือการฝึกอบรมในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. การดำเนินการทดลอง
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในครั้งนี้ คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 107 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2547 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 48 คน และแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน

การทดลองครั้งที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

การทดลองครั้งที่ 3 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

- 2.1 รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์
- 2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 2.3 แบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การดำเนินการสร้างรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม

การสร้างรายการวิดิทัศน์สำหรับฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างโดยการนำเนื้อหาของการฝึกอบรม การทดสอบและประเมินผลโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ มีขั้นตอนการดำเนินการสร้างรายการวิดิทัศน์ ดังนี้

3.1.1. ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.2. กำหนดจุดมุ่งหมายและวิเคราะห์เนื้อหา บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ เพื่อกำหนดแบ่งเป็นเรื่อง 4 เรื่อง คือ

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร

เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์

เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์

เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม

3.1.3. นำเนื้อหา ที่ได้วิเคราะห์แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 คน ตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.1.4 นำเนื้อหาที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว จัดทำเป็นสตอรี่การ์ด จัดเรียงเป็นสตอรี่บอร์ดแล้ว มาเขียนเป็นบทวิดิทัศน์

3.1.5 นำบทวิดิทัศน์ให้อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของรายการวิดิทัศน์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.1.6 นำบทวิดิทัศน์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วมาดำเนินการถ่ายทำ แล้วตัดต่อลำดับภาพ และบันทึกเสียงตามกระบวนการผลิตวิดิทัศน์ แต่ละเรื่องมีความยาว 14-18 นาที

3.1.7 สร้างแบบฝึกหัดแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 40 ข้อ แบ่งเป็นเรื่องละ 10 ข้อ จำนวน 4 เรื่อง เรื่องที่ 1 จำนวน 10 ข้อ เรื่องที่ 2 จำนวน 10 ข้อ เรื่องที่ 3 จำนวน 10 ข้อ เรื่องที่ 4 จำนวน 10 ข้อ

3.1.8 นำรายการวิดิทัศน์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบคุณภาพ

3.1.9 นำรายการวิดิทัศน์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 คน ประเมินคุณภาพแล้วนำไปปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.2 การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม สร้างขึ้นเพื่อวัดความรู้ เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้างข้อสอบและเขียนแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบเลือกตอบ (Multiple choices) ชนิด 4 ตัวเลือก ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และเนื้อหา จำนวน 80 ข้อ เรื่องละ 20 ข้อ

3.2.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.2.4 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองกับสมาชิกที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 60 คน เพื่อหาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการทดลองมาตรวจให้คะแนนถ้าตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือตอบมากกว่า 1 ตัวเลือกในข้อเดียวกันให้ 0 คะแนน

3.2.5 นำคะแนนที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 27% ของจุง-เตฟาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 186)

3.2.6 คัดเลือกแบบทดสอบได้ค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก จำนวน 40 ข้อ เรื่องละ 10 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการทดลองจริง

3.2.7 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ โดยการคำนวณจากสูตร KR-21 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 168)

ตาราง 1 คุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เรื่อง	จำนวนข้อ	ค่าความยากง่าย	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
เรื่องที่ 1	10	0.30-0.77	0.20-0.57	0.45
เรื่องที่ 2	10	0.46-0.79	0.26-0.53	0.42
เรื่องที่ 3	10	0.53-0.78	0.23-0.75	0.56
เรื่องที่ 4	10	0.49-0.70	0.25-0.62	0.46
รวม	40	0.30-0.79	0.20-0.75	0.82

3.3 การสร้างแบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกรอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินรายการวิดิทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญของผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับผู้เชี่ยวชาญใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินรายการวิดิทัศน์ฝึกรอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการเรียน เพื่อสร้างแบบประเมินรายการวิดิทัศน์ให้มีความสอดคล้อง และครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน

3.3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ

3.3.3 สร้างแบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน โดยมีเกณฑ์ดังนี้

ระดับ 5 คะแนน	หมายถึง มีคุณภาพ ดีมาก
ระดับ 4 คะแนน	หมายถึง มีคุณภาพ ดี
ระดับ 3 คะแนน	หมายถึง มีคุณภาพ พอใช้
ระดับ 2 คะแนน	หมายถึง มีคุณภาพ ต้องปรับปรุง
ระดับ 1 คะแนน	หมายถึง มีคุณภาพ ใช้ไม่ได้

เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง รายการวิดิทัศน์มีคุณภาพดีมาก
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง รายการวิดิทัศน์มีคุณภาพดี
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง รายการวิดิทัศน์คุณภาพพอใช้
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง รายการวิดิทัศน์ต้องปรับปรุง
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง รายการวิดิทัศน์ใช้ไม่ได้

เกณฑ์ในการกำหนดว่ารายการวิดิทัศน์ฝึกรอบรมที่สร้างขึ้นมีคุณภาพ ผู้ศึกษาค้นคว้ากำหนดให้มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป

3.3.4 นำแบบประเมินรายการวิดิทัศน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.3.5 นำแบบประเมินรายการวิดิทัศน์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกรอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

4. การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองเพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกรอบรมที่สร้างขึ้นโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา ผู้ศึกษาค้นคว้าดำเนินการ ดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกรบเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนผู้เรียนจะต้องทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนควบคู่ไปด้วย แต่ละเรื่องจนครบทั้ง 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง ในขณะที่ทำการทดลองผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อบกพร่องต่างๆ และนำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไข

การทดลองครั้งที่ 2 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกรบเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนผู้เรียนจะต้องทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนควบคู่ไปด้วย และเมื่อศึกษาบทเรียนเรื่องที่ 1 จบ ผู้เรียนจะต้องทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องที่ 1 ทำเช่นนี้จนครบทั้ง 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของแต่ละเรื่อง ที่ได้มาหาแนวโน้มประสิทธิภาพของบทรายการวิดิทัศน์ฝึกรบ โดยใช้สูตร E1/E2

การทดลองครั้งที่ 3 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกรบเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนผู้เรียนจะต้องทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนควบคู่ไปด้วย และเมื่อศึกษาบทเรียนเรื่องที่ 1 จบ ผู้เรียนจะต้องทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องที่ 1 ทำเช่นนี้จนครบทั้ง 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของแต่ละเรื่อง ที่ได้มาหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกรบ ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 โดยใช้สูตร E1/E2

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 73)

5.2 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

5.1.1 หาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้เทคนิค 27% ของ จุง-เตฟาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 217-218)

5.1.2 หาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR 21 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538 : 199-200)

5.1.3 หาประสิทธิภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกรบที่สร้างขึ้น โดยใช้สูตร E1/E2 (เสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต. 2528 : 295)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรายการวิทยุทัศน์ฝึกรบม
เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น
4 เรื่องคือ

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร	ความยาว 18 นาที
เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์	ความยาว 15 นาที
เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	ความยาว 14 นาที
เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม	ความยาว 14 นาที

ผลการประเมินคุณภาพรายการวิทยุทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยได้นำรายการวิทยุทัศน์ฝึกรบม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญ
ด้านสื่อ จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 3 ประเมินคุณภาพของรายการ
วิทยุทัศน์ฝึกรบม ได้ผลดังนี้

ตาราง 2 ผลการประเมินคุณภาพรายการวิทยุทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับของคุณภาพ
1. คุณภาพด้านภาพ อักษร	3.90	ดี
1.1 ความชัดเจน	3.60	ดี
1.2.การตัดต่อ	4.00	ดี
1.3 การใช้เทคนิคประกอบ	4.00	ดี
1.4 ความชัดเจนของตัวอักษร	4.00	ดี
2. คุณภาพด้านเสียงและภาษาที่ใช้	4.15	ดี
2.1 ความชัดเจนของเสียงบรรยาย	4.30	ดี
2.2 ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้	4.30	ดี
2.3 ความเหมาะสมของดนตรีประกอบ	4.00	ดี
2.4 ความเหมาะสมของระดับเสียงดนตรีประกอบกับเสียงบรรยาย	4.00	ดี

ตาราง 2 (ต่อ)

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับของ คุณภาพ
3. คุณภาพด้านการประเมินผล	3.93	ดี
3.1 การดำเนินเข้าสู่บทเรียนสร้างความสนใจ	3.91	ดี
3.2 ความเหมาะสมของรูปแบบรายการ	3.91	ดี
3.3 ความต่อเนื่องของรายการ	3.91	ดี
3.4 ความเหมาะสมของเวลาฉาย กับการดำเนินเรื่องทั้งหมด	4.00	ดี
เฉลี่ยโดยรวม (ทั้ง 3 ด้าน)	3.99	ดี

ผลจากการประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม ของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น มีคุณภาพดีโดยรวม ด้านภาพ อักษร ด้านเสียงและภาษาที่ใช้และ ด้านการประเมินผลตามการประเมินทุกรายการอยู่ในระดับดี

ตาราง 3 ผลการประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับของ คุณภาพ
1. คุณภาพด้านเนื้อหา	4.68	ดีมาก
1.1 เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์	5.00	ดีมาก
1.2 ความถูกต้องของเนื้อหาที่น่าสนใจ	5.00	ดีมาก
1.3 ความเหมาะสมของเนื้อหา กับระดับผู้เรียน	4.75	ดีมาก
1.4 ระยะเวลาในการนำเสนอ	4.00	ดี
2. คุณภาพด้านเสียงและภาษาที่ใช้	4.12	ดี
2.1 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา	4.25	ดี
2.2 ความถูกต้องของภาษาที่ใช้	4.00	ดี
3. คุณภาพด้านการประเมินผล	4.15	ดี
3.1 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับจุดประสงค์	4.30	ดี
3.2 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับเนื้อหา	4.30	ดี
3.3 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับจุดประสงค์	4.00	ดี
3.4 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับเนื้อหา	4.00	ดี
เฉลี่ยโดยรวม	4.36	ดี

ตาราง 3 (ต่อ)

เรื่องที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ระดับของคุณภาพ
3. คุณภาพด้านการประเมินผล	4.15	ดี
3.1 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับจุดประสงค์	4.30	ดี
3.2 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับเนื้อหา	4.30	ดี
3.3 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับจุดประสงค์	4.00	ดี
3.4 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับเนื้อหา	4.00	ดี
เฉลี่ยโดยรวม	4.31	ดี

ผลจากการประเมินคุณภาพรายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรม ของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า รายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี และคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก ส่วนคุณภาพด้านเสียงและภาษาที่ใช้ ด้านการประเมินผล มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ผู้วิจัยนำรายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1. ใช้ข้อความให้สัมพันธ์กับเสียงบรรยาย
- 2. เปลี่ยนสีตัวอักษรให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 3. ปรับปรุงข้อความให้เป็นปัจจุบัน

จากนั้นนำไปทดลองกับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด ผลการทดลองมีดังนี้

ผลการหาประสิทธิภาพของรายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรม

ผลการทดลองครั้งที่ 1

การทดลองครั้งที่ 1 เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิทยุทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง โดยให้ผู้เรียนเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในวันแรก ในขณะที่เรียนให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนลงในกระดาษคำตอบ ทำเช่นนี้จนครบ 4 เรื่อง 4 วัน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตปฏิกิริยาในระหว่างเรียน ชักถามความคิดเห็นและข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลปรับปรุงแก้ไข จากการทดลองพบว่า ผู้เรียนมีความสนใจเรียนจาก รายการวิทยุทัศน์ และมีความเข้าใจเนื้อหา เป็นอย่าง

ดี ผู้เรียนส่วนใหญ่จะตอบแบบฝึกหัดระหว่างเรียนได้ถูกต้อง จากการสอบถามความคิดเห็นพบว่า รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ เป็นสื่อการเรียนที่น่าสนใจ แต่มีส่วนที่ต้องปรับปรุงอาจพอสรุปได้ ดังนี้

- 1. เวลาของแบบฝึกหัดระหว่างเรียนเร็วเกินไป
- 2. ตัวอักษรบางช่วงอ่านยาก

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อคิดเห็นต่างๆ นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะ โดยยืดเวลาแบบฝึกหัดระหว่างเรียนให้นานขึ้น และเปลี่ยนแบบตัวอักษรและสีให้อ่านง่ายขึ้น

ผลการทดลองครั้งที่ 2

การทดลองครั้งที่ 2 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนผู้เรียนจะต้องทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนควบคู่ไปด้วย และเมื่อศึกษาบทเรียนเรื่องที่ 1 จบ ผู้เรียนจะต้องทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องที่ 1 ทำเช่นนี้จนครบทั้ง 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของแต่ละเรื่องที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวโน้มประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 ซึ่งปรากฏผลการทดลอง ดังนี้

ตาราง 4 ผลการทดลองรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม จากการทดลองครั้งที่ 2

เรื่องที่	แบบฝึกหัดระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ บทเรียน
	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ (E1)	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ (E2)	E1/E2
เรื่องที่ 1	10	9.10	91.00	10	9.33	93.30	91.00/93.30
เรื่องที่ 2	10	8.96	89.60	10	8.9	89.00	89.60/89.00
เรื่องที่ 3	10	9.26	92.60	10	8.96	89.60	92.60/89.60
เรื่องที่ 4	10	9.03	90.30	10	9.03	90.30	90.30/90.30
รวม	40	36.35	90.09	40	36.22	90.50	90.09/90.50

จากผลการศึกษาเพื่อหาแนวโน้มของประสิทธิภาพของบทเรียนวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์โดยรวม คือ 90.09/90.50 และเมื่อแยกหาแนวโน้มของประสิทธิภาพทั้ง 4 เรื่องย่อยได้ดังนี้คือ

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร	มีแนวโน้มประสิทธิภาพ 91.00/93.30
เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์	มีแนวโน้มประสิทธิภาพ 89.60/89.00
เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	มีแนวโน้มประสิทธิภาพ 92.60/89.60
เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต	
เศรษฐกิจและสังคม	มีแนวโน้มประสิทธิภาพ 90.30/90.30

ผลการทดลองครั้งที่ 3

การทดลองครั้งที่ 3 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนกลุ่มตัวอย่างจะต้องทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนควบคู่ไปด้วย และเมื่อศึกษาบทเรียนเรื่องที่ 1 จบ ผู้เรียนจะต้องทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องที่ 1 ทำเช่นนี้จนครบทั้ง 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของแต่ละเรื่อง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 โดยใช้สูตร E1/E2 ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 5 ประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม จากการทดลองครั้งที่ 3

เรื่องที่	แบบฝึกหัดระหว่างเรียน			แบบทดสอบหลังเรียน			ประสิทธิภาพ บทเรียน E1/E2
	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ (E1)	คะแนน เต็ม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ (E2)	
เรื่องที่ 1	10	9.16	91.60	10	9.10	91.00	91.60/91.00
เรื่องที่ 2	10	9.33	93.30	10	8.63	86.30	93.30/86.30
เรื่องที่ 3	10	9.73	97.30	10	9.06	90.60	97.30/90.60
เรื่องที่ 4	10	9.20	92.00	10	8.83	88.30	92.00/88.30
รวม	40	37.42	93.60	40	35.62	89.10	93.60/89.10

จากตาราง 5 สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพโดยรวมของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จากการทดลองครั้งที่ 93.60/89.10 และเมื่อแยกหาประสิทธิภาพทั้ง 4 เรื่องย่อยได้ดังนี้คือ

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร	มีประสิทธิภาพ 91.60/91.00
เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์	มีประสิทธิภาพ 93.30/86.30
เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	มีประสิทธิภาพ 97.30/90.60
เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม	มีประสิทธิภาพ 92.00/88.30

จากการทดลองครั้งที่ 3 พบว่า ประสิทธิภาพของรายการวัดทัศนคติประกอบ เรื่อง
บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ โดยรวม และทุกเรื่อง เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ สามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์
2. เป็นแนวทางในการพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมในเนื้อหาอื่นๆ ต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในครั้งนี้ คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในโครงการฝึกอบรมสมาชิกสหกรณ์ ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 107 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 48 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย และแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองดังนี้

- การทดลองครั้งที่ 1 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน
- การทดลองครั้งที่ 2 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน
- การทดลองครั้งที่ 3 ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง

เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาเป็นเนื้อหาจาก การฝึกอบรมเรื่องบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์มี 4 เรื่อง ต่อไปนี้

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร

เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์

เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์

เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

4.1 รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.3 แบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

การดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งที่ 1 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่ผู้เรียน เรียนให้ทำแบบฝึกหัดลงในกระดาษคำตอบที่เตรียมให้ ทำแต่ละเรื่องจนครบทั้ง 4 เรื่อง ทดลองวันละ 1 เรื่อง ในขณะที่ทำการทดลองผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตปฏิบัติการในระหว่างเรียน สอบถามความคิดเห็นและข้อบกพร่องต่างๆ เช่น ความชัดเจนของเนื้อหา การนำเสนอรูปภาพ ตัวอักษร ตลอดจนความคิดเห็นสอดคล้องกับการนำไปใช้จริง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไข

การทดลองครั้งที่ 2 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เปิดให้ดู 1 คนต่อ 1 เครื่อง ให้กลุ่มตัวอย่างเริ่มเรียนเนื้อหาเรื่องที่ 1 ในขณะที่เรียนให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดลงในกระดาษคำตอบที่เตรียมควบคู่กันไป และเมื่อศึกษาบทเรียนเรื่องที่ 1 จบ ผู้เรียนจะต้องทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละเรื่องจนครบทั้ง 4 เรื่อง ทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนแบบฝึกหัดระหว่างเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของแต่ละเรื่องมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม

การทดลองครั้งที่ 3 เป็นการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยให้ผู้เรียนศึกษารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมเรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 4 เรื่อง เพื่อหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 โดยใช้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากการทดลองครั้งที่ 2 ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนเนื้อหาแต่ละเรื่องและทำแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 4 เรื่อง โดยทดลองวันละ 1 เรื่อง แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ได้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 เรื่อง คือ

- เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร
- เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์
- เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์
- เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจและสังคม

2. คุณภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและด้านเนื้อหาคุณภาพอยู่ในระดับดี

3. ประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ มีประสิทธิภาพ 93.60/89.10 โดยมีประสิทธิภาพแต่ละเรื่องดังนี้

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร	มีประสิทธิภาพ 91.60/91.00
เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์	มีประสิทธิภาพ 93.30/86.30
เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	มีประสิทธิภาพ 97.30/90.60
เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจและสังคม	มีประสิทธิภาพ 92.00/88.30

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์โดยใช้เกณฑ์ 85/85 ผลจากการทดลองสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์นั้น ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่ออย่างเป็นระบบ และได้นำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องก่อนนำไปตรวจสอบหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85/85 ผลจากการทดลองปรากฏว่า การศึกษาโดยใช้รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด กลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์มากขึ้น ทั้งนี้พอสรุปสาเหตุที่ทำให้บทเรียนวิดิทัศน์ฝึกอบรมเป็นสื่อการสอนที่มีคุณภาพ ดังต่อไปนี้

- 1. รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม เป็นสื่อทางเทคโนโลยีการศึกษาชนิดหนึ่งที่มีคุณภาพ มีโครงสร้าง มีระบบที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ มีอิสระในการเรียนภายใต้โครงสร้างของบทเรียนนั้น ๆ
- 2. รายการวิดิทัศน์ด้วยตนเอง ได้มีการทดลองใช้และผ่านการหาประสิทธิภาพจนได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 85/85

3. การเรียนจากรายการวิถีทัศน์ฝึกรบรณ นั้น กลุ่มตัวอย่างได้มีส่วนร่วมในบทเรียนอยู่ตลอดเวลา นั่นคือการให้ความรู้แล้วจึงให้สิ่งเร้าเป็นคำถามให้ผู้เรียนตอบสนอง มีการเฉลยคำตอบให้ทราบทันที เท่ากับว่ากลุ่มตัวอย่างได้ทำแบบฝึกหัด มีการเฉลย ทำให้กลุ่มตัวอย่างกระตือรือร้นที่จะเรียนเพราะรายการวิถีทัศน์ฝึกรบรณให้กลุ่มตัวอย่างได้รู้ผลการเรียนของตนเองทันที อันเป็นการเสริมแรงทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนต่อไป

สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นได้สอดคล้องกับคำกล่าวของเสาวณีย์ ลิกขาบัณฑิต (2530 : 177) ที่ได้อธิบายถึงวิถีทัศน์ว่า “วิถีทัศน์เป็นสื่อที่ไปกระตุ้นการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทางตาและทางหู โดยสามารถมองเห็นเหตุการณ์ด้วยตาและได้ยินเสียงด้วยหูของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นอย่างดี เพราะมีลักษณะที่เป็นจริงและมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าตัวหนังสือและคำบรรยาย” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายงานวิจัยด้วยกัน แต่ผู้วิจัยขอเสนอพอสังเขปดังนี้ จากงานวิจัยของสมบัติ เทียบอุดม (บทคัดย่อ) พบว่าผลการใช้วิถีทัศน์โปรแกรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากบทเรียนวิถีทัศน์การสอนโปรแกรมสูงกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการศึกษาวิจัยของแสนฤทธิ์ ชุณหัตถ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการใช้บทเรียนวิถีทัศน์ด้วยตนเอง เรื่อง เทคนิคการถ่ายทำโทรทัศน์สำหรับงานข่าว มีประสิทธิภาพ 94.98/94.36 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 90/90 และ การศึกษาของมณฑล ยิ่งยวด (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้รายการวิถีทัศน์ฝึกรบรณทักษะปฏิบัติด้วยตนเอง เรื่อง มารยาทไทย มีประสิทธิภาพ 94.80/95.48 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 90/90

ข้อเสนอแนะ

ผลของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า รายการวิถีทัศน์ฝึกรบรณนั้นเป็นสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรนำรายการวิถีทัศน์ฝึกรบรณ เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์ ไปใช้กับสมาชิกสหกรณ์ที่เข้าใหม่ในสหกรณ์แต่ละแห่ง เพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตัวเองในการเข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์
2. ควรสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อวิถีทัศน์ ที่เกี่ยวกับสหกรณ์ในเรื่องอื่นๆ เพื่อให้บุคลากรในสหกรณ์สามารถนำไปศึกษาด้วยตนเอง
3. ควรสนับสนุนให้มีการผลิตสื่อในประเภทอื่นเกี่ยวกับเรื่องของสหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์สามารถมีทางเลือกในการเรียนรู้มากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กริช อัมโภชน. (2520). การประชุมแบบซินดิเกต. กรุงเทพฯ : สำนักฝึกอบรมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- การิม ยูซุฟี. (2536). เอกสารประกอบการสอนวิชา ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2536). เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกศินี โชติกเสถียร. (2528). "รูปแบบการผลิตรายการวิทัศน์เพื่อการศึกษา." รายงานการสัมมนา รูปแบบการผลิตรายการวิทัศน์เพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะนิสิตปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กัญญา ทับทอง.(2534). การพัฒนาชุดการเรียนรู้จุลบท (Minicomrse) เรื่องอาหารและที่อยู่อาศัย สำหรับฝึกอบรม เยาวชนนอกโรงเรียน. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ขจรศักดิ์ หาญณรงค์. (2514). ประสิทธิผลของการฝึกอบรมในองค์การ : ความรับผิดชอบของใคร? ปีที่ 3, ฉบับที่ 9 (ก.พ.-พ.ค.14) 28-34
- . (2532) . ปัจจัยที่จะต้องพิจารณาในการเลือกใช้เทคนิคฝึกอบรม. ปีที่ 6,ฉบับที่ 3 (ก.ค.-ก.ย.)
- เครือวัลย์ ล้อมภิชาติ. (2520). ชุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสื่อเทคโนโลยีเครื่องมือวัดและประเมินเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- . (2531). หลักและเทคนิคการฝึกอบรมและพัฒนา. กรุงเทพฯ : ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรี ก้อนนิล. (2540). การใช้วิทัศน์แบบโปรแกรม เรื่อง การประกันชีวิต สำหรับฝึกอบรมพนักงาน สอบบัตรตัวแทน. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชม ภูมิภาค. (2526). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์และคณะ. (2523). เอกสารการสอบชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่มที่ 1. หน่วยที่ 1-5. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2520). การวิจัยเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.

- ชูลิน สุขประเสริฐ. (2540). ความพร้อมในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร ถ่ายเอกสาร.
- นิพนธ์ ศุภปริดี. (2528). โสตทัศนศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- เทพาย บุญประคอง. (2540). การสร้างบทเรียนเทปโทรทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2522). พฤติกรรมของบุคคลในองค์การ. กรุงเทพฯ : เจริญพัฒน์.
- บุญมี จันทรวงศ์. (2543). ระบบสหกรณ์กับการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ. (2534). เทคนิคพื้นฐานการใช้และบำรุงรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา สหรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2541). การสหกรณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ประยัด จิระวรพงศ์. (2528). เทคนิคการฝึกอบรมเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์
- พงษ์พัฒน์ สัตยารัฐ. (2522). การบริหารงานฝึกอบรม : เปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน ศึกษาเฉพาะกรณี. กรุงเทพฯ : ศูนย์เพิ่มผลผลิตแห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และบริษัทเซลล์ (แห่งประเทศไทย) จำกัด.
- พลู สัตถาภรณ์. (2523). การบริหารงานสหกรณ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- พลฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. (2531). การวิจัยและพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ไพโรจน์ วรกระมล. (2539). การพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอน เรื่อง การฉีกภาพและการใช้ภาพทางการศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพโรจน์ ตรีธนากุล และนิพนธ์ ศุภศรี. (2528). เทคนิคการผลิตรายการวีดิโอเทปเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พินิต วัฒน. (2537) การผลิตรายการโทรทัศน์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ภาณุวัฒน์ ณ นครพนม. (2542). ผลการจัดนิคมสหกรณ์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรมที่มีต่อ
ฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ภาสกร บัญญัติวงษ์. (2545). การพัฒนารายการวิดิทัศน์เรียนด้วยตนเองเรื่องการใช้งานวิทยุสื่อ
สารระบบความถี่ร่วม สำหรับอบรมผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบินและนักบิน. บริษัทวิทยุการ
บินแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มณฑล ยิ่งยวด. (2546). การพัฒนารายการวิดิทัศน์ฝึกทักษะปฏิบัติด้วยตนเอง เรื่องมารยาทไทย.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มนต์ชัย นินนาทนนท์. (2526). อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชนในเขตอำเภอเมือง จ.เชียงใหม่.
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมธี เจริญสุข. (2538). การพัฒนารายการวิดิทัศน์โดยใช้ชุดถ่ายทำแบบกล่องเดี่ยวแบบเบ็ดเสร็จ.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตสถาน. (3 มิถุนายน 2532). การบัญญัติศัพท์. จดหมายข่าว. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1.
- ลัดดา สุขปรีดี. (2523). เทคโนโลยีการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- วาสนา ชาวหา. (2533). สื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วสันต์ อติศัพท์. (2526). การผลิตเทปโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและฝึกอบรม. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- วัลลภ ลำพาย. (2540). ปัญหาและกระบวนการนำนโยบายส่งเสริมสหกรณ์ไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
ม.ป.พ.
- วิกร ตันทวุฑฒ. (2536). หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- วิจิตร ภักดีรัตน์. (2537). การศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้วิธีสื่อสารผ่านระบบคมนาคม เพื่อ
พัฒนาการศึกษาระบบทางไกลแบบปฏิสัมพันธ์ของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วิชาการ,กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521. กรุงเทพฯ :
 จงเจริญการพิมพ์.

———. (2527). ศัพท์ทานุกรมระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.

———. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษา. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.

วิชัย วงศ์สุวรรณ. (2534). การนำเสนอหลักสูตรฝึกอบรมครูสังคมศึกษาของศูนย์พัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วินัย อัจจงหาญ และคณะ. (2532). รายงานการวิจัย เรื่อง ความต้องการศึกษาอบรมของคณะกรรมการฝ่ายจัดการของสหกรณ์ประเภทต่างๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.

วิรัตน์ รักษาแก้ว. (2531). การสร้างเทปโทรทัศน์เรื่อง “เทคนิคการพบกลุ่ม” สำหรับประกอบการอบรมครูประจำกลุ่มการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ศิริพร ประดับแก้ว. (2531). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการสร้างความคิดรวบยอดด้านถ้อยคำและความสามารถในการเรียนรู้กลุ่มเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนตามวิธีสอนด้วยการสร้างความคิดรวบยอดและวิธีสอนใน แผนการสอนของกระทรวงศึกษาฯ. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศุภชัย ดานาพงศ์. (2540). รายงานการวิจัย เรื่อง การผลิตและการตลาดกล้วยหอมเพื่อการส่งออกของสหกรณ์. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมสหกรณ์.

ส่งเสริมสหกรณ์,กรม. (2522). หลักการสหกรณ์และการส่งเสริมสหกรณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ส่งเสริมสหกรณ์,กรม. (2540). การสหกรณ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ส่งเสริมสหกรณ์,กรม. (2545). หนังสือรวมผลงานวิจัยด้านสหกรณ์. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สภาการฝึกหัดครู กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ. (2526). หลักสูตรและแนวการสอนวิชาเอกสหกรณ์ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2519 เพิ่มเติม 2524. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

- สมเกียรติ วรรณเฉลิม. (2542). ผลการใช้รายการวิดีโอเพื่อฝึกทักษะนาฏศิลป์ชั้นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมปราชญ์ สมณะ. (2541). การเรียนรู้ด้านทักษะปฏิบัติของนิสิตวิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่เรียนโดยใช้บทเรียนวีดิทัศน์แบบโปรแกรมและบทเรียนวีดิทัศน์แบบสาริต. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมภาพ ตติยาภรณ์. (2541). ประโยชน์ที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรทั่วไปได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร์ มหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย. (2528). หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 69 ปี วันสหกรณ์แห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- . (2542). พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุโขทัยธรรมาธิราช,มหาวิทยาลัย. (2534). การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ หน่วยที่ 3. นนทบุรี : สำนักเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุมิตร คุณานุกร. (2528). หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์การศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต และเสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. (2535). ศัพท์เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- สุริยะ เจียมประชาชนรากร. (2529). การสหกรณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ ฝ่ายผลิต.
- สุรางค์ โคว์ตระกูล. (2533). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสนฤทธิ์ ชุณหัตถ์. (2545). การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ด้วยตนเอง เรื่อง เทคนิคการถ่ายทำโทรทัศน์สำหรับงานข่าว. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต. (2528). เทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

————. (2530). การสื่อความหมายเพื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ภาควิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2544).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2545-2549. กรุงเทพฯ : อรุณ
ลาดพร้าว.

อัมพร น้อยสุวรรณ. (2540). การใช้วิธีทัศน์แบบโปรแกรมกิจกรรมนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล คุปรัตน์. (2524). ไตรทัศน์เพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ:

อนัญญา ประสงค์พร. (2540). การพัฒนารายการวิทัศน์การสอน เรื่อง พืชและการผสมพันธุ์ของ
พืชดอก. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อาชวัน วายวานนท์ และวินิต ทรงประทุม. (2520). “การฝึกอบรมและพัฒนาผู้ปฏิบัติงานในรูป
ระบบ” ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม. กรุงเทพฯ : สถาบันฝึกอบรม สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.

อารีย์ สังขพันธ์. (2528). เทปโทรทัศน์ช่วยในการฝึกอบรมได้อย่างไร. สถาบันพัฒนาข้าราชการ
พลเรือนครบรอบ 5 ปี. กรุงเทพฯ : เรื่องแสงการพิมพ์.

อารีรัตน์ สุดเกตุ. (2529). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ด้านมโนคติในวิชาคณิตศาสตร์และ
เจตคติต่อวิธีสอนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการสอนแบบ
ปฏิบัติการ กับการสอนตามแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง กลุ่มที่
4. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อาศิรา สามห้วย. (2538). การพัฒนาวิทัศน์การสอนเรื่องมารยาทไทยสำหรับนักเรียนที่มีความ
บกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียนเศรษฐเสถียร. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุดม มุ่งเกษม และนางลักษณ์ หอตระกูล. (2538). “สื่อเทปโทรทัศน์ในการฝึกอบรมและพัฒนา
บุคคล.” สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือนครบรอบ 5 ปี. กรุงเทพฯ : เรื่องแสงการพิมพ์.

อุทิศ ลิ้มสุวรรณ. (2540). การพัฒนารายการวิทัศน์ศึกษาด้วยตนเองแบบอนูมาน ในการเรียน
กลุ่มวิชาทักษะคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อุนตา นพคุณ. (2527). *การเรียนการสอนผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Adams, John D. (1976). *Transition : understanding and managing personal change*. London : M. Robertson.

Borg, Water R. and Merigith D. Gall. (1989). *Education Research*. New York : Longman, Inc.

Burke, Richard C. (1971). *Instructional Television*. Bloomington, Indiana : Indiana University Press.

Cronbach, Lee.J. (1963). *Educational Psychology*. New York : Harcourt, Brace & Co.,

Gagne',Robert.(1970).*The condition of Learning,2nd ed.*, New York : Holt,Rinehart and Winston,Inc.,

Gustavsson, Normen. (1982). *Construction Achievement Test 3rd ed*. Prentice Hall, Inc.

Heinich Robert, Michael Molenda and James D. Russell. (1993). *Instructional Media and the New Technologies of Instruction. Fourth Edition*. New York : Macmillan.

Hilliard, Robert L. (1978). *Television Broadcasting : AnInTroduction*. New York : Hasting House, Publisher, inc.

Fan, Chung-Teh. (1952). *Item analysis table*. New Jersey : United States of America.

Klein, George and Hockley, Jelfey. (1972). *Television Teaching Techniques*. Briebana, Watson : Perguson Co.,

Nunnally, Jum C. (1959). *Psychometric theory*. New York : McGraw-Hill.

Rowntree, Derek. (1981). *A. Dictionary of Education*. London : Harper and Row Ltd.

Webster, Noah. (1980). *Webster's New Twentieth Century Dictionary. Second Edition*, Mexico : William Collins Publishers, Inc.,

Wilson, Alistair J. ETV guidelines. (1972). *Writing*. London : Hutchinson Educational.

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างบทวิดิทัศน์ฝึกอบรม
“บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์”

เรื่องที่ 1 สหกรณ์คืออะไร

เรื่องที่ 2 การดำเนินงานของสหกรณ์

เรื่องที่ 3 สิทธิ หน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์

เรื่องที่ 4 สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจและสังคม

ตัวอย่างบทรายการวิดิทัศน์ ฝึกอบรม
บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

เรื่อง สหกรณ์คืออะไร
ความยาว 18 นาที

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
1	CAPTION โลโก้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	Fade in	ดนตรีบรรเลง	2
2	CAPTION เสนอ	Diss.	ดนตรีบรรเลง	2
3	CAPTION รายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม บทบาทหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	Diss.	ดนตรีบรรเลง	2
4	CAPTION เรื่อง สหกรณ์คืออะไร	Diss.	ดนตรีบรรเลง	2
5	VLS ชาวนากำลังทำนา	Diss.	สหกรณ์ คือ คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนิน กิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและ สังคม	4
6	LS ชาวนากำลังทำนา	Cut	โดยการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน	4
7	MS กรรมกรผู้ใช้แรงงาน	Diss.	การสหกรณ์ได้เกิดขึ้นจากการบีบคั้นทาง ด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงาน	4
8	CU กรรมกรผู้ใช้แรงงาน	Diss.	และผู้ผลิตขนาดเล็กในประเทศอังกฤษ	3
9	LS โรงงานอุตสาหกรรม CAPTION ค.ศ. 1760 และปี ค.ศ. 1830	Diss.	ในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมระหว่างปี ค.ศ. 1760 และปี ค.ศ. 1830	5

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
10	MS คนทำงานในโรงงาน	Diss.	ทำให้เจ้าของธุรกิจขนาดเล็กล้มละลาย	3
11	CU คนทำงานในโรงงาน	Cut	และกลายเป็นลูกจ้างหรือผู้ใช้แรงงานในที่สุด	4
12	MS คนทำงานในโรงงานกำลังทำงานหลายคน	Cut	เจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่ก็กดขี่และเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานทุกวิถีทาง	4
13	CU แผนที่ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ เยอรมัน ออสเตรีย ยุโรป	Diss.	สภาพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นในประเทศไอร์แลนด์เหนือ เยอรมัน ออสเตรีย และประเทศยุโรปอื่น ๆ ด้วย	5
14	CU ภาพถ่ายผู้นำชุมชน	Diss.	ดังนั้นจึงได้มีนักคิด และผู้นำชุมชนที่สำคัญหลายคนในหลายประเทศ ช่วยกันคิดหาทางที่จะช่วยเหลือและยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนยากจนเหล่านี้ให้ดีขึ้น	10
15	MS คนช่วยกันทำงาน	Diss.	ด้วยการตั้งองค์การธุรกิจที่พึ่งตนเอง และช่วยเหลือตนเอง ขึ้น ในรูปของ "การสหกรณ์"	6
16	CAPTION ข้อ 1. สหกรณ์เกิดขึ้นในช่วงใด ก. ช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม ข. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ค. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ง. ช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย คำตอบที่ถูกต้อง คือ ข้อ ก.	Diss.	ข้อ 1. สหกรณ์เกิดขึ้นในช่วงใด ก. ช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม ข. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ค. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ง. ช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย	25
17	CAPTION ข้อ 2. สหกรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศใด ก. ประเทศอังกฤษ ข. ประเทศเยอรมัน ค. ประเทศออสเตรีย ง. ประเทศในยุโรป คำตอบที่ถูกต้อง คือ ข้อ ก.	Diss.	ข้อ 2. สหกรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศใด ก. ประเทศอังกฤษ ข. ประเทศเยอรมัน ค. ประเทศออสเตรีย ง. ประเทศในยุโรป	25

ตัวอย่างบทรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม
บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

เรื่อง การดำเนินงานของสหกรณ์
 ความยาว 15 นาที

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
1	CAPTION เรื่อง การดำเนินงานของสหกรณ์	Fade in	ดนตรีบรรเลง	5
2	LS อาคารสำนักงานสหกรณ์	Diss.	การดำเนินกิจการของสหกรณ์นั้น จะต้อง ดำเนินงานภายใต้กรอบแห่งกฎหมายทั้ง ปวง	4
3	CU พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542	Diss.	แต่ต้องไม่ขัดกับข้อบังคับสหกรณ์และ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542	4
4	MS สมาชิกใช้บริการสหกรณ์	Diss.	ซึ่งกำหนดให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการ ต่าง ๆ คือ	3
5	LS การส่งข้าวโพดฝักสุโรงสีโดยเครื่อง จักร โรงอบลำไย สวนลำไย	Diss.	ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรม	3
6	LS ภาพโรงงาน	Diss.	เพื่อประโยชน์ของสมาชิก รับฝากเงิน ประเภทออมทรัพย์	3
7	MS สมาชิกฝากเงิน	Diss.	หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือ สหกรณ์อื่นตามระเบียบ	4
8	LS สัตว์เลี้ยงของสมาชิก	Diss.	จัดให้ได้มาหรือจำหน่ายไป ซึ่งกรรมสิทธิ์ หรือทรัพย์สินในทรัพย์สิน	4
9	LS สมาชิกมาทำนิติกรรมที่สหกรณ์	Diss.	โดยหลักแห่งนิติกรรม	3

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
10	MS สมาชิกกำลังกู้เงินกับสหกรณ์	Diss.	ให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้เช่า ให้เช่าซื้อ รับ จำนอง หรือรับจำนำซึ่งทรัพย์สินแก่ สมาชิกหรือของสมาชิก	3
11	LS การประชุม	Diss.	ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบ ของสหกรณ์	4
12	MS จนท.สหกรณ์มอบเงิน กับสมาชิก	Diss.	ให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์แก่ สมาชิกและครอบครัว	3
13	LS วิทยากรหน่วยงานของรัฐ อบรมสมาชิก	Diss.	ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก ขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการจาก ทางราชการหน่วยงานของต่างประเทศ หรือบุคคลอื่น	5
14	LS สมาชิกนั่งประชุมกำลังยกมือ	Diss.	สหกรณ์ดำเนินกิจการบนรากฐานระบอบ ประชาธิปไตย	4
15	MS สมาชิกนั่งประชุมกำลังยกมือ	Diss.	สมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของสหกรณ์แต่ทุก คนไม่สามารถร่วมบริหารกิจการของ สหกรณ์ได้	5
16	CU สมาชิกนั่งประชุมกำลังยกมือ	Diss.	จึงต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการเป็นผู้บริหารงานแทน	6
17	CAPTION ข้อ 1. สหกรณ์ดำเนินงานตาม กฎหมายใดเป็นหลัก ก. พระราชบัญญัติแพ่งและพาณิชย์ ข. พระราชบัญญัติการศึกษา ค. พระราชบัญญัติประกันภัย ง. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 คำตอบที่ถูกต้องคือ ข้อ ง.	Wipe	ข้อ 1. สหกรณ์ดำเนินงานตามกฎหมาย ใดเป็นหลัก ก. พระราชบัญญัติแพ่งและพาณิชย์ ข. พระราชบัญญัติการศึกษา ค. พระราชบัญญัติประกันภัย ง. พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542	30

ตัวอย่างบทรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม
บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

เรื่อง สิทธิหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์
ความยาว 14 นาที

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
1	CAPTION เรื่อง สิทธิหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์	Fade In	ดนตรีบรรเลง	5
2	LS การประชุมใหญ่ของสมาชิก	Diss.	สหกรณ์เกิดขึ้นจากการรวมตัวของ สมาชิก	3
3	MS สมาชิกยกมือกำลังยิ้ม	Diss.	ที่เชื่อว่าวิธีการสหกรณ์จะช่วยแก้ ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวล สมาชิก ให้มีความอยู่ดีกินดี	4
4	MS สมาชิกจับมือกัน	Diss.	และมีสันติสุขโดยการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	3
5	CU สัญลักษณ์ ไอซีเอ	Diss.	คำนิยามตามแถลงการณ์ขององค์การ สัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ ได้ให้ความหมายของ “สหกรณ์” ว่า	3
6	MS เด็กผู้หญิง ต่างสัญชาติกัน 4 คน จับมือกัน	Wipe	” คือสมาคมที่เป็นอิสระจากบุคคลที่มา รวมกันด้วยความสมัครใจ	4
7	MS สมาชิกประชุม ยกมือแล้วถาม	Diss.	ดำเนินการที่เป็นเจ้าของร่วมกันและ มีการควบคุมกันตามแนวทาง ประชาธิปไตย	5
8	MS คนกำลังเลี้ยงวัว	Diss.	เพื่อสนองความต้องการและความมุ่ง มันร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม	4

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
9	MS สมาชิกสหกรณ์อยู่ในสหกรณ์	Diss.	สมาชิก" หมายถึง ผู้ลงชื่อขอจด ทะเบียนสหกรณ์	3
10	CU สมาชิกสหกรณ์อยู่ในสหกรณ์	Diss.	และผู้ที่มิชื่ออยู่ในบัญชีของผู้ที่จะเป็น สมาชิกสหกรณ์"	4
11	MS สมาชิกสหกรณ์อยู่ในสหกรณ์	Diss.	รวมทั้งผู้ที่สมัครเป็นสมาชิกภายหลังที่ สหกรณ์ได้จดทะเบียนแล้ว	4
12	CU สมาชิกกำลังชำระค่าหุ้น	Diss.	โดยถือว่าได้เป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่า หุ้นตามจำนวนที่ถือครบถ้วนแล้ว	4
13	LS สมาชิกสหกรณ์	Diss.	จากแนวคิดดังกล่าวสหกรณ์ที่เกิดขึ้น มานั้นมีสมาชิกเป็นเจ้าของ	4
14	LS การประชุมคณะกรรมการ	Diss.	ดำเนินการโดยสมาชิก ควบคุมและ บริหารงานโดยสมาชิกในรูปของตัว แทน	5
15	CAPTION โครงสร้าง ปิระมิด	Wipe	กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกมีความสำคัญ มาก เพราะเป็นฐานของสหกรณ์	4
16	LS สำนักงานสหกรณ์	Diss.	สหกรณ์ทุกรูปแบบเกิดขึ้นมาเพราะ สมาชิก	2
17	MS สมาชิกกำลังฟัง วิทยากรอธิบาย	Diss.	ดังนั้นคนที่มารวมตัวกันจึงจำเป็นต้อง มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการ ร่วมมือ	4
18	CU สมาชิกพยักหน้า	Diss.	สมัครใจที่จะมีความรับผิดชอบร่วมกัน	2

ตัวอย่างบทรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรม
บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

เรื่อง สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม
ความยาว 14 นาที

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
1	CAPTION เรื่อง สหกรณ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม	Fade in	ดนตรีบรรเลง	5
2	LS คนเดินกันขวักไขว่กันในตัวเมือง	Diss.	สหกรณ์เกิดขึ้นจากความเดือดร้อน ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์	7
3	MS เด็กนั่งเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ ยากจนบนเขา	Diss.	สืบเนื่องมาจากการไร้การศึกษา	2
4	LS ชาวนาชาวไร่ทำสวนกลางแจ้ง	Diss.	และขาดแคลนทุนรอนในการประกอบ อาชีพ	3
5	LS พ่อค้ารับซื้อข้าวจากเกษตรกรหน้า โรงสีข้าว	Diss.	ตลอดจนถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า คนกลาง	2
6	CU ภาพป้ายสหกรณ์	Diss.	สหกรณ์เป็นองค์กรที่ส่งเสริม	2
7	LS การประชุมของสมาชิก	Diss.	ให้มีการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน จนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้	4
8	MS ภาพการประชุมต่อเนื่อง	Diss.	เพราะสหกรณ์เป็นการรวมตัวกันเพื่อแก้ ไขปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจและสังคม	4

ลำดับ ที่	ภาพ	เทคนิค	เสียง	เวลา (วินาที)
9	CU สมาชิกคนใดคนหนึ่งยก มือขึ้นชักถาม	Diss.	ซึ่งคนๆ เดียวไม่สามารถทำได้ การร่วม มือกันจึงเป็นทางออกของการดำเนิน ธุรกิจที่ยั่งยืน	5
10	LS ร้านสหกรณ์ขายเครื่องอุปโภค บริโภคต่างๆ	Diss.	ด้านเศรษฐกิจ สหกรณ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อการจัดหาหรือให้บริการ และอำนวยความสะดวก ประโยชน์ให้แก่สมาชิกให้มากที่สุดเท่าที่ จะมากได้	6
11	CU สมาชิกยื่นเลือกเครื่องอุปโภค บริโภค	Diss.	สหกรณ์ประเภทร้านค้าที่พยายามนำสิน ค้าและเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมา จัดจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูก	5
12	CU การรวบรวมปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช ยา ปราบศัตรูพืชมาขายที่สหกรณ์	Diss.	สหกรณ์การเกษตรได้พยายามจัดหาปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช และปัจจัยการผลิตอื่นๆ มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูกขีธรรม	5
13	LS การรวบรวมผลผลิตของสมาชิก	Diss.	มีการรวบรวมผลผลิตหรือสินค้าของ สมาชิกออกจำหน่ายให้ได้ราคาดี	3
14	MS การจ่ายเงินในการรวบรวม ผลผลิตแก่สมาชิก	Diss.	โดยการนำเอากำไรหรือคิดค่าบริการจาก สมาชิกแต่น้อยมาก หรือดำเนินการใน ราคาต้นทุน	5
15	CU ภาพภายในสหกรณ์ที่มีการทำธุรกิจ ของสมาชิกในการรับฝาก-ถอนเงิน	Diss.	การส่งเสริมการออมของสมาชิกโดยให้ อัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ หรือให้สินเชื่อในเงื่อนไขที่ยุติธรรมและ ไม่เอาเปรียบช่วยเหลือสมาชิกไม่ให้เป็น หนี้ในระบบ	8
16	MS เจ้าหน้าที่สหกรณ์ยื่นเอกสารให้ สมาชิก	Diss.	สหกรณ์มิได้มุ่งดำเนินการเพื่อแสวงหา กำไร แต่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ สมาชิกในสิ่งที่สมาชิกต้องการ	3
17	CU ป้ายการประชุมใหญ่	Diss.	แม้สิ้นปีสหกรณ์จะมีการดำเนินการที่มี ส่วนเกินหรือกำไร ก็ไม่ได้ถือว่าเป็น กำไรแต่อย่างใด	5

ภาคผนวก ข

- แบบประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อวิทัศน์
- แบบประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

แบบประเมินคุณภาพรายการวิทยุทัศน์ฝึกรอบด้านสื่อ
เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

คำชี้แจง เทปวิทยุทัศน์การสอนที่ท่านกำลังประเมินอยู่นี้มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ใด โปรดแสดง
ความคิดเห็นโดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องประเมินตามความคิดเห็นของท่าน

รายการ \ ระดับความคิดเห็น	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ไม่มีคุณภาพ
1 คุณภาพด้านภาพ อักษร					
1.1ความชัดเจน					
1.2การตัดต่อ					
1.3การใช้เทคนิคประกอบ					
1.4ความชัดเจนของตัวอักษร					
2 คุณภาพด้านเสียงและภาษาที่ใช้					
2.1ความชัดเจนของเสียงบรรยาย					
2.2ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้					
2.3ความเหมาะสมของดนตรีประกอบ					
2.4ความเหมาะสมของระดับเสียงดนตรีประกอบกับเสียงบรรยาย					
3 คุณภาพด้านการประเมินผล					
3.1การดำเนินเข้าสู่บทเรียนสร้างความสนใจ					
3.2ความเหมาะสมของรูปแบบรายการ					
3.3ความต่อเนื่องของรายการ					
3.4ความเหมาะสมของเวลาฉาย กับการดำเนินทั้งหมด					

ความคิดเห็นอื่นๆ.....
.....

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน
(.....)

แบบประเมินคุณภาพรายการวิดิทัศน์ฝึกอบรมด้านเนื้อหา
เรื่อง บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์

คำชี้แจง เทปวิดิทัศน์การสอนที่ท่านกำลังประเมินอยู่นี้มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ใด โปรดแสดงความคิดเห็น
โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องประเมินตามความคิดเห็นของท่าน

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง	ไม่มีคุณภาพ
1 คุณภาพด้านเนื้อหา					
1.1 เนื้อหา มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์					
1.2 ความถูกต้องของเนื้อหาที่นำเสนอ					
1.3 ความเหมาะสมของเนื้อหา กับระดับผู้เรียน					
1.4 ระยะเวลาในการนำเสนอ					
2 คุณภาพด้านเสียงและภาษาที่ใช้					
2.1 ความชัดเจนในการอธิบายเนื้อหา					
2.2 ความถูกต้องของภาษาที่ใช้					
3 คุณภาพด้านการประเมินผล					
3.1 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับจุดประสงค์					
3.2 ความสอดคล้องของแบบฝึกหัดกับเนื้อหา					
3.3 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับจุดประสงค์					
3.4 ความสอดคล้องของแบบทดสอบหลังเรียนกับเนื้อหา					

ความคิดเห็นอื่นๆ.....
.....

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน
(.....)

ภาคผนวก ค

- ตัวอย่างแบบฝึกหัดระหว่างเรียน
- ตัวอย่างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ตารางแสดงค่าการวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ

ตัวอย่าง
แบบฝึกหัดระหว่างเรียน บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์
เรื่อง สหกรณ์คืออะไร

1. สหกรณ์เกิดขึ้นในช่วงใด
 - ก. ช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม
 - ข. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1
 - ค. ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
 - ง. ช่วงสงครามอ่าวเปอร์เซีย
2. สหกรณ์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย
 - ก. ประเทศอังกฤษ
 - ข. ประเทศเยอรมัน
 - ค. ประเทศออสเตรเลีย
 - ง. ประเทศในยุโรป
3. สหกรณ์แห่งแรกในโลกเกิดขึ้นจากการรวมตัวของใคร
 - ก. ชาวประมง
 - ข. กรรมกรโรงงานทอผ้า
 - ค. ครูในโรงเรียน
 - ง. พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม
4. ประเทศแรกในเอเชียที่นำระบบสหกรณ์มาใช้คือประเทศใด
 - ก. ประเทศพม่า
 - ข. ประเทศญี่ปุ่น
 - ค. ประเทศศรีลังกา
 - ง. ประเทศอินเดีย
5. ระบบสหกรณ์เริ่มเข้ามาในประเทศไทยในรัชกาลใด
 - ก. รัชการที่ 3
 - ข. รัชการที่ 4
 - ค. รัชการที่ 5
 - ง. รัชการที่ 6

6. สหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทยอยู่จังหวัดใด
 - ก. จังหวัดพิษณุโลก
 - ข. จังหวัดสุโขทัย
 - ค. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - ง. กรุงเทพมหานคร
7. พระราชวรวงษ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้รับการยกย่องให้เป็น
 - ก. พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย
 - ข. กวีเอกของไทย
 - ค. พระบิดาแห่งการเกษตรไทย
 - ง. พระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย
8. หกรณ์ในประเทศไทยแบ่งได้กี่ประเภท
 - ก. 3 ประเภท
 - ข. 4 ประเภท
 - ค. 5 ประเภท
 - ง. 6 ประเภท
9. สหกรณ์ออมทรัพย์แห่งแรกของประเทศไทยคือสหกรณ์ใด
 - ก. สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานการบินไทย จำกัด
 - ข. สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำกัด
 - ค. สหกรณ์ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ จำกัด
 - ง. สหกรณ์ข้าราชการสหกรณ์ จำกัด
10. สหกรณ์ที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรที่ดินทำกินให้สมาชิกคือสหกรณ์ประเภทใด
 - ก. สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ
 - ข. สหกรณ์จัดสรรที่ดิน
 - ค. สหกรณ์นิคม
 - ง. สหกรณ์การเกษตร

ตัวอย่าง
แบบทดสอบ “บทบาทหน้าที่สมาชิกสหกรณ์”
เรื่อง สหกรณ์คืออะไร

คำสั่ง : โปรดทำเครื่องหมาย x ลงใน () ให้ตรงกับ ก. ข. ค. ง. ลงในกระดาษคำตอบซึ่งตรงกับคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละ 1 คำตอบเท่านั้น

1. สหกรณ์ในระยะแรกๆ ของโลก เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด
 - ก. ความต้องการของคนกลุ่มหนึ่ง
 - ข. การบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคม
 - ค. ภาวะการว่างงาน
 - ง. หลักหน้การควบคุมของรัฐ
2. สหกรณ์ที่ถือว่าเป็นสหกรณ์ที่สมบูรณ์แบบแห่งแรกของโลกคือสหกรณ์ประเภทใด
 - ก. สหกรณ์การเกษตร
 - ข. สหกรณ์เครดิต
 - ค. สหกรณ์ร้านค้า
 - ง. สหกรณ์ผู้ผลิต
3. มุลเหตุในการกำเนิดสหกรณ์ไทยเกิดจากประชาชนกลุ่มใด
 - ก. ชาวนาชาวไร่
 - ข. ข้าราชการ
 - ค. ชาวประมง
 - ง. พนักงานในโรงงาน
4. รูปแบบการดำเนินงานสหกรณ์ของไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศใดในเอเชีย
 - ก. ออสเตรเลีย
 - ข. ศรีลังกา
 - ค. เกาหลีใต้
 - ง. อินเดีย
5. สหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทยใช้แบบอย่างมาจากสหกรณ์แบบใด
 - ก. สหกรณ์เครดิตแบบไฟโรไฟเซน
 - ข. สหกรณ์เครดิตแบบโรไฟเซนไฟ
 - ค. สหกรณ์เครดิตแบบโรไฟไฟเซน
 - ง. สหกรณ์เครดิตยูเนียน

6. สหกรณ์แห่งแรกของไทยเกิดขึ้นเมื่อใดและถือเป็นวันสหกรณ์แห่งชาติ
 - ก. 26 กุมภาพันธ์ 2495
 - ข. 26 กุมภาพันธ์ 2459
 - ค. 26 กุมภาพันธ์ 2457
 - ง. 26 กุมภาพันธ์ 2471
7. วัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรคืออะไร
 - ก. จัดสร้างโรงสีข้าวให้แก่สมาชิก
 - ข. ให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรและรวบรวมผลผลิตเพื่อซื้อและขาย
 - ค. ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการประหยัดโดยการนำเงินมาฝาก
 - ง. จัดสรรที่ดินทำกินให้แก่สมาชิก
8. สหกรณ์ประมงแห่งแรกได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปีใด และชื่ออะไร ?
 - ก. ปี พ.ศ. 2495 สหกรณ์ประมงพิษณุโลก จำกัด
 - ข. ปี พ.ศ. 2495 สหกรณ์ประมงแม่กลอง จำกัด
 - ค. ปี พ.ศ. 2492 สหกรณ์ประมงพิษณุโลก จำกัด
 - ง. ปี พ.ศ. 2492 สหกรณ์ประมงแม่กลอง จำกัด
9. สหกรณ์บริการที่จัดตั้งเป็นครั้งแรกในประเทศไทยคือสหกรณ์ใด?
 - ก. สหกรณ์บริการไฟฟ้าหนองแขม จำกัด
 - ข. สหกรณ์ผู้ทำร่มบ่อสร้าง จำกัด
 - ค. สหกรณ์มีดอรัญญิก จำกัด
 - ง. สหกรณ์เคหะสถานคลองจั่น จำกัด
10. สหกรณ์เครดิตยูเนียนส่งเสริมกิจกรรมด้านใดเป็นหลัก ?
 - ก. ส่งเสริมให้สมาชิกออมเงิน
 - ข. จัดหาสินค้ามาจำหน่ายให้แก่สมาชิก
 - ค. จัดสรรที่ดินทำกินให้สมาชิก
 - ง. ให้สินเชื่อเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรม

ตารางวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ

ข้อที่	P (ความยาก-ง่าย)	r (อำนาจจำแนก)	ข้อที่	P (ความยาก-ง่าย)	r (อำนาจจำแนก)
1	0.69	0.29	21	0.74	0.53
2	0.40	0.20	22	0.77	0.49
3	0.60	0.46	23	0.68	0.62
4	0.73	0.38	24	0.53	0.31
5	0.77	0.49	25	0.56	0.26
6	0.46	0.57	26	0.78	0.75
7	0.46	0.57	27	0.68	0.62
8	0.30	0.29	28	0.67	0.48
9	0.37	0.27	29	0.78	0.26
10	0.72	0.23	30	0.72	0.23
11	0.78	0.26	31	0.66	0.34
12	0.56	0.26	32	0.49	0.37
13	0.79	0.44	33	0.56	0.39
14	0.46	0.43	34	0.68	0.62
15	0.56	0.39	35	0.63	0.40
16	0.56	0.39	36	0.58	0.62
17	0.48	0.34	37	0.49	0.25
18	0.74	0.53	38	0.69	0.29
19	0.74	0.53	39	0.56	0.26
20	0.59	0.33	40	0.70	0.43

ตารางวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ KR 21 เท่ากับ 0.82

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อวีดิทัศน์

- | | |
|--------------------------|----------------------------|
| 1. ผศ.เกศินี โชติกเสถียร | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ |
| 2. ผศ.เกษม บุญส่ง | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ |
| 3. ผศ.อลิศรา เจริญวานิช | มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ |

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

- | | |
|----------------------------|--------------------------------------|
| 1. อาจารย์สุชิน ปลื้มจินดา | ภาควิชาสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
| 2. นายวิทย์ ประทักษ์ใจ | สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย |
| 3. นายสมรภูมิ ขวัญคุ้ม | สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย |

ประวัติผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายภูมินทร์ เจือไทย
วันเดือนปีเกิด	1 กรกฎาคม 2520
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	72/4 หมู่ 6 ตำบลกระเจ้า อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์ กองสหกรณ์สัมพันธ์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย 4 ถนนพิชัย เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โทร. 0-2669-3254-63 ต่อ 1018
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเกตุมวดีวรคุณวิทยา จ.สมุทรสาคร
พ.ศ. 2542	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ